

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Náboženská situace v Kazachstánu

Religious situation in Kazakhstan

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. ThLic. Pavel Milko, Ph.D.

Autor práce:

Yaroslav Sazonchik

Praha 2018

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval panu docentu Pavlu Milkovi bez jehož připomínek k textu by tato práce pravděpodobně nevznikla.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Náboženská situace v Kazachstánu“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Yaroslav Sazonchik

Anotace

Bakalářská práce pojednává o náboženské sféře Kazachstánu. Vychází z předpokladu, že náboženské systémy jsou nezbytným elementem občanské společnosti, a provádí analýzu současné náboženské situace v Kazachstánu, názorů kazachstánské společnosti na náboženství, a také problémů náboženského extremismu v zemi.

Cílem diplomové práce je analýza současné náboženské situace v Kazachstánu, vzniklých hrozeb náboženské destabilizace a hledání cest jejich řešení.

Annotation

This bachelor's thesis is dedicated to survey and analysis of the religious sphere of Kazakhstan. It results from a theory that the religion is the essential element of a civil society. And it analyses contemporary religious situation in Kazakhstan, opinions of the society of Kazakhstan on religion and also the problems of a religious extremism in the country.

Klíčová slova

kazašský lid, náboženská ideologie, náboženská hnutí, křesťanství, islám, náboženská destabilizace.

Keywords

People of Kazakhstan, religious ideology, religious movements, Christianity, Islam, religious destabilisation.

Seznam zkratek

В. – století

ВВ. – století

ДУМК (DUMK) – Duchovní správa muslimů Kazachstánu

ИПГ (IPG) – Informační propagandistické skupiny

ИФПР КН МОН РК (IFPR KN MON RK) – Ústav filozofie, práva a náboženství
Ministerstva školství a vědy Republiky Kazachstán

КИСЭИП (KISEIP) – Kazachstánský ústav sociálně ekonomických informací a predikce

КНБ (KNB) - Výbor pro národní bezpečnost

МИД (MID) – Ministerstvo zahraničních věcí

РК (RK) – Republika Kazachstán

РПЦ (RPC) – Ruská pravoslavná církev

СНГ (SNG/SNS) – Společenství nezávislých států

СМИ (SMI) – média

США (SŠA) – Spojené státy americké

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	7
1 Historické aspekty vývoje náboženství v Kazachstánu	8
1.1 Původní (staré) víry kazašského lidu	8
1.2 Etapy vzniku náboženských proudů v Kazachstánu	13
2 Analýza současné náboženské situace v Kazachstánu.....	18
2.1 Současný stav v náboženské sféře Kazachstánu.....	18
2.2 Směry vývoje náboženské situace v Kazachstánu	24
2.3 Názory kazachstánské společnosti na náboženské otázky	27
3 Problémy náboženského extremismu v kazachstánské společnosti.....	33
3.1 Hrozby a rizika náboženské destabilizace	33
3.2 Cesty řešení situace v náboženské sféře	36
Závěr	40
Seznam použité literatury	42
Prameny	42
Sekundární literatura.....	42
Příručky, sborníky a encyklopedie	44
Elektronické zdroje	44
Přílohy.....	46
Příloha 1	46
Příloha 2	47

Úvod

Náboženství je jedním z nejdůležitějších fenoménů duchovního života člověka a společnosti. Dějiny neznají jediný národ, který by se vyvíjel mimo kontext náboženského vědomí a zkušenosti.

Kazachstán je mnohonárodnostní a multikonfesionální zemí, a proto je nezbytným aspektem pro pochopení jeho historie a možných perspektiv rozvoje země studium předních náboženství a netradičních náboženských proudů na území Kazachstánu zastoupených.

Od získání nezávislosti v roce 1991 se v Kazachstánu zásadně změnil postoj k náboženství jak na úrovni celé společnosti, tak na úrovni veřejných a náboženských vztahů. Většina kazachstánské společnosti se ztotožňuje právě se svým náboženstvím. Náboženství začala hrát významnou roli ve veřejném prostoru a v zachování stability kazachstánské společnosti.

S cílem zajištění interakce státu a náboženského sektoru vydal 16. září 2016 prezident Republiky Kazachstán dekret o vytvoření Ministerstva náboženství a občanské společnosti.

Pochopení současných sociálních, politických a ekonomických problémů v Kazachstánu na začátku 21. století není možné bez zkoumání náboženských dějin kazašského lidu a minulých i současných problémů v náboženské oblasti kazachstánské společnosti.

Mezi nejaktuálnější problémy v náboženské oblasti Republiky Kazachstán dnes patří následující: analýza stávající náboženské situace, protože je v současné době plná falešných představ a stereotypů, a analýza tendencí vývoje náboženské sféry.

Práce si klade za cíl odhalit historické aspekty vývoje náboženství v Kazachstánu, provést analýzu současného stavu v dané oblasti a vysvětlit problém náboženského extremismu v kazachstánské společnosti a hledat možné cesty jeho řešení v rámci státních programů.

1 Historické aspekty vývoje náboženství v Kazachstánu

1.1 Původní (staré) víry kazašského lidu

Předtím, než se pustíme do zkoumání současné náboženské situace v Kazachstánu, pojednáme o starobylém tradičním náboženském přesvědčení, které měl kazašský lid.

Pohled starých Kazachů na svět je velmi úzce zaměřený a odpovídá všem potřebám starých Kazachů a jejich kočovnému stylu života. Zahrnuje jasné názory na zapojení člověka do vesmíru, přírody a lidského společenství.

Kazašští kočovníci vždy žili v harmonii s prostředím, ve kterém přebývali. Jejich tradiční náboženské názory se opíraly o představu provázanosti pozemského bytí s kosmickými sférami. V myslích kočovníků docházelo k pochopení věčných přírodních jevů a neuchopitelných sil, které působí na člověka a mají pozitivní nebo negativní vliv na jeho osud.

Kazašský lid dlouho udržoval náboženské přesvědčení a praktikoval obřady svých předků. Nicméně víra Kazachů představuje jakousi paletu, skládající se z různorodých prvků.

Jak napsal historik náboženství, specialista starověkých věr Kazachstánu, doktor filozofických věd, profesor M.S. Orynbekov: „Mezi hlavním učením raného Kazachstánu v nábožensko-filozofickém aspektu se objevují koncepty Tengri, Žer-Su, Umaj, šamanismus a pohanství, kult Mithry, buddhismus, manicheismus, křesťanství (nestoriánství a jakobitství) a zoroastrismus. Pestrost a mnohotvárnost náboženských věr nás přivádí k poznání bohatství a četné kulturní rozmanitosti obyvatel Kazachstánu...“¹

Historicky prvním náboženským proudem obyvatel Kazachstánu byl v 6. století tengrismus vycházející ze vztahu k okolnímu světu, který byl rozdělen na světy Horní, Střední a Dolní. Zvláštní význam měl Horní svět – Nebe (Tengri), které bylo ctěno jako bůh, neboť po nebeských výškách putovali na nebeských koních a nebeských vozech nebeští lidé, kteří naučili pozemšťany Tengriho uctívat.

Střední svět – to je svět lidí na Zemi (Žer), na níž teče Voda (Su), proto se objevuje spojená úcta k oběma Žer-Su (Země-Voda), které se stávají objekty zbožňování v tomto

¹ Orynbekov, M. S. Predfilosofija protokazachov. Almaty: Ölke 1994, s. 15.

světě. Střední svět je závislý na Horním světě, protože Žer a Su jsou zcela závislé na Tengri.

Dolní svět zastával velmi specifické místo v přesvědčení Kazachů. V Dolním světě vládl Jerlik, bůh smrti a podzemí, kam odcházela těla a duše zemřelých.

V důsledku tohoto podřízení vzniká hierarchie božstev, kterým je třeba neustále děkovat: z nebe přichází déšť, který zavlažuje zemi, země živí člověka, voda tiší jeho žízn – dohromady tvoří nezbytný zdroj lidské existence.

Nejdůležitějšími entitami, které lidé uctívají, jsou v tomto systému – Nebe, Země a Voda. Hlavní místo mezi nimi zaujímá Nebe (Tengri), proto se původní víra Kazachů a jejich pohled na svět nazývá tengrismus.

Šamanismus vznikl v 8. století v útrokách tengrismu. Jeho základ tvoří Horní, Střední a Dolní světy. Šamani plnili roli prostředníků, kteří realizovali komunikaci mezi lidmi a duchy, kteří tyto světy ovládají. Šamanismus měl za cíl navázat komunikaci s duchy, kteří obývali Střední svět. L. N. Gumilev uvádí, že tento styk měl praktický charakter a byl dosahován metodou psychologické a sexuální exaltace.²

Šamani byli mezi lidem mimořádně populární. Jejich funkce spočívala v neustálém přemlouvání duchů lesů a hor, stepí a polí, země a vody, zejména pak v období kočování, válek a při lovu. Přežívání šamanismu do našich dnů ukazuje nemožnost zbavit lid dlouholeté zkušenosti.

První výzkumník fenoménu šamanismu u Kazachů Č. Č. Valichanov napsal práci „Stopy šamanství u Kyrgyzů“³.

Tengrismus a šamanismus jsou nejstarší formy náboženské víry na území Kazachstánu. Tengrismus, který dlouhou dobu dlel v myslích kočovníků, položil základy jejich mentality.

Starobylé pastýřské náboženství mithraismus bylo v myslích kočovníků pokračováním tengrismu, ve kterém se jim dostalo pochopení Nebe jako vládce a Země jako jeho manželky. L. N. Gumilev napsal: „Systém mithraismu se rozšířil v Tibetu, Mongolsku, Východní Sibiři a celé Střední Asii“.⁴

2 Gumilev, L. N. Drevnie Tjurki. Moskva: AST, 2004, s. 81.

3 Valichanov, Č. Č. Sobranie sočinenij. Almaty: Alatau, 2010, s. 286.

4 Gumilev, L. N. Drevnie Tjurki, s. 89.

Mithra byl však na rozdíl od představ tengrismu oboupohlavním bytím, uvnitř kterého je sjednocena mužská a ženská podstata. V kultu Mithry vidíme v podstatě spojení tengrismu se zoroastrismem, který se v té době na území Kazachstánu objevil.

Mithraismus, byl zvláště blízký historickým předkům Kazachů - kočovníkům, neboť prohlašoval jejich hodnoty za věčné. Bylo to v době velkého pohybu kočovných národů Střední Asie, o čemž napsal K. Jaspers následující: „Dobily státy velkých kultur starověku. Nebezpečné podniky a živelné katastrofy jim pomohly pochopit křehkost bytí“⁵.

V těchto podmínkách se kult Mithry se shodoval s náturou kočovníků, neboť předepisoval poctivost při plnění vojenské služby, statečnost a odvahu. A obecně byl mithraismus optimistickou a laskavou vírou k životu, odmítající pesimismus, zoufalství a slabost ducha.

V kazašské stepi se smísil mithraismus s tengrismem, protože hlavní obsah těchto konfesí byl podobný a byl namířen k boji za pravdu, věrnost a poctivost.

Kult Mithry, boha pastýřů, v myslích kočovníků-dobytkářů se projevil pokračováním tengrismu, kultu Tengriho a Žer-Su. V době růstu kočovného způsobu života, kdy byl hlavním ekonomickým a kulturním typem chovatel skotu s jeho potřebou k přesunu na nové pastviny, měl kult Mithry obrovský význam.

Kult Mithry byl článkem mezi tengrismem a v té době se ve stepi objevujícím zoroastrismem.

Základem zoroastrismu bylo uctívání ohně. Zoroastrismus představuje jednu z historicky nejstarších věr lidstva. Zoroastrismus vznikl v období přechodu mezi dobou bronzovou a ranou dobou železnou. Vlastí Zoroastra a zoroastrismu byl „vnější Írán“, ke kterému patřilo i území moderního Kazachstánu. V. V. Sarianidi napsal: „Zdá se, že údajnou vlast je třeba umístit na území „vnějšího Íránu““⁶

Zoroastrismus se lišil od mithraismu v idey členění dobra zlu, světlého černému, ztělesněné v duších-dvojčatech. Základ zoroastrismu tvořilo uctívání ohně a opojného nápoje chaomy.

5 Jaspers, K. Smysl i naznačenie istorii. (per. s nemeckogo M. I. Levinoj). Moskva: Respublika, 1994, s. 121.

6 Sarianidi, V. I. Zadolgo do Zaratuštry: archeologičeskiie dokazatel'stva protozoroastrizma v Baktrii i Margiane. Moskva: Staryj sad, 2010, s. 17.

V Kazachstánu zoroastrismus panoval až do příchodu islámu, jeho stoupenci – *magu-* (mágové/pohanští kněží) – označovaní mezi kočovníci jako mudrci Východu⁷. Zoroastrismus se objevil a značně se rozšířil v Kazachstánu ještě v dobách Sakků (1. století před naším letopočtem) a v 6. až 7. století prožíval zvláštní renesanci. V období 7. až 8. století, kdy se vrátil do kazašské stepi, v sobě již zoroastrismus nesl usedlý zemědělský způsob života.

Na území Kazachstánu byl zoroastrismus prvním ze všech velkých náboženství. Zoroastrijci žili v Kazachstánu od dávných dob, což dokládá přítomnost velkých zoroastrijských hřbitovů ve městech a stepích. Zoroastrijci považovali oheň a vodu za boha a přinášeli jim dary, což bylo pro obyvatele stepi naprosto přirozené.

Zoroastrismus znamenal blízkost k přírodě a sounáležitost s ní. Je vnímaný jako filozofie přírody, přírodní náboženství. Příroda je důvodem sama sebe, život lidí probíhá na pozadí přírody. Lidé by měli přírodě naslouchat a žít podle jednoduché a jasné logiky. Tato teze je neobyčejně blízka obyvatelům stepi, pro něž je příroda – absolutní a věčný počátek, skutečnost, z níž vše vychází a do které se vše navrácí.

Velikost zoroastrismu v rámci kazašské stepi spočívala ve spojení většiny obyvatel velkého geografického prostoru pod jeden „duchovní prapor“. Navíc provedl revoluční přechod od kmenových kultů místního významu k - až na výjimky - jednotnému náboženskému kultu, který měl veliký vliv.

Nauka Zoroastra se rozšířila díky své síle lásky k životu a glorifikaci aktivity, která se líbila místním obyvatelům, dobytkářům a zemědělcům. M. Boyes napsala: „Zoroastrijská nauka dala lidem naději a sílu. Nabízela nejen pravidla chování, ale i plnohodnotný duchovní život začleňující mnoho radostných obřadů, které život s pravidly odlehčovaly.“⁸

Takové zaměření zoroastrismu vzbuzovalo v lidech naději na lepší život, umožňovalo dívat se do budoucnosti s optimismem a mělo vliv na tvorbu úžasné vitality obyvatelstva Kazachstánu, které se mnohokrát nacházelo na pokraji fyzického zničení a

⁷ Mágové či mudrci z Východu jsou označovány i tři postavy (v české tradici Tři králové), které putují do Betléma poklonit se právě narozenému Ježíši (srv. Mt 2, 1-12)

⁸ Bojs, M. Zoroastrijcy: verovanija a obyčaji. (per. s angl. I. M. Steblin-Kamenskogo). Sankt-Peterburg: Centr „Peterburg. Vostokovedenie“, 1994, s. 47.

přežívalo katastrofy, neštěstí a bídu. Nauka Zoroastra hrála v tomto přežití hlavní roli. Kazachstánci jsou dědicové zoroastrijců. V dnešní době můžeme vysledovat viditelné stopy tohoto velkého učení, které postupně zastínil islám a jiná náboženství. Obyvatelé stepi si uchovali zoroastrijského ducha lásky k životu, který se projevuje v otevřenosti Kazachů, v jejich svobodném pohledu na svět a v jejich vnímavosti k jiným duchovním a kulturním trendům.

Zoroastrismus měl obrovský vliv na smýšlení Kazachů a setrval v něm jako snaha o rozvíjení svobodných myšlenek, která je vyloučená v takových konfesích jako islám nebo křesťanství.

V historické paměti kazašského lidu se zachovaly obrazy ohně a vody, téma odpovědnosti člověka před osudem, věrnost rodnému krbu a spravedlnosti, které jim předal Zoroaster.

V duších Kazachů je vždy přítomné instinktivní chápání náboženství, které zcela neodpovídá postulátům islámu a také si zachovávají staré chápání svatosti a moudrosti, které je zaměřeno na blízkost k přírodě, lásku k životu a hrdost.

Duchovní nastavení zoroastrismu se stalo ideologickým morálním základem kazašského lidu. Ve vědomí obyvatel stepi zaujímalo velmi významné místo uctívání předků, ohně a mágů, což dodnes přetrvává ve struktuře společenského vědomí Kazachů. Optimismus a láska ke svobodě kazašského lidu vychází ze zoroastrismu.

Zoroastrismus měl velký vliv na další náboženství. V Kazachstánu lze vysledovat jeho stále aktivní vliv na islám, což vysvětluje relativně bezbolestný přechod zoroastrijců na novou víru. To bylo způsobeno tím, že mnoho z pravidel a rituálů zoroastrismu bylo vnímáno islámem kladně a přešlo do něho beze změn, a nyní jsou považovány za islámské.

Takové obřady, jako modlitba pětkrát denně, povinnost rituálního dávání almužen, víra v existenci pekla a nebe, víra v Soudný den a tak dále, přešli do islámu ze zoroastrismu. Islám byl v počáteční fázi jednoduchý a přístupný, čímž přitahoval mnoho zoroastrijců. Konverze k islámu probíhalo mezi obyvateli stepy s vědomím toho, že nové náboženství zachovalo mnoho myšlenek a rituálů zoroastrismu a ukázalo se být jeho pokračováním. Neobyčejná popularita islámu a masový odklon od staré víry se vysvětluje tím, že islám zakázal otroctví pro muslimy a zrušil pro ně daň z hlavy.

Hodně výzkumů předrevolučních vědců o Kazachstánu se věnuje zkoumání

náboženské víry Kazachů. Jedním z nejvýznamnějších prací té doby se stal článek vynikajícího kazašského etnografa, geografa a cestovatele, badatele v oboru historie a kultury národů Kazachstánu Šokana Valichanova, jehož dílo získalo světovou proslulost. Oceňuje současnou náboženskou situaci ve stepích: „Dokud musulmanství neprostoupilo naše tělo a krev, nehrozí nám do budoucnosti rozštěpení lidu se starodávnou tradicí. Mezi Kyrgyzy je ještě mnoho takových, kteří neznají jméno Muhammad, a naši šamani na mnoha místech stepi ještě neztratili svůj význam“⁹.

Starověké víry Kazachů tvořily základ pro tengrismus, šamanismus a zoroastrismus. Tato stará náboženství byla inspirována přírodními jevy.

1.2 Etapy vzniku náboženských proudů v Kazachstánu

Spolu s vlastními starodávnými vírami se mezi 6. až 19. stoletím rozšířily mezi obyvatelstvem Kazachstánu hovořícím turkotatarskými jazyky náboženské systémy vytvořené jinými civilizacemi: buddhismus, manicheismus, křesťanství a judaismus.

Buddhismus vstoupil na území současného Kazachstánu nejdříve ze všech velkých světových náboženství jmenovaných výše. V 6. století byl z Indie pozván buddhistický kazatel Činagupta s výzvou sjednotit různorodé obyvatelstvo starověkého Kazachstánu. Podařilo se mu úspěšně implementovat do turkotatarského kaganátu buddhismus jako státní náboženství.

Úspěch buddhismu byl spojen s jeho učením o utrpení, které doprovází člověka v celém jeho životě, plném těžké práce, s neustálým očekáváním špatné události, doprovázeným pocitem strachu. Totální existence utrpení a ztráty a věčná nespokojenost vedly k posílení buddhismu v Kazachstánu.

V situaci, kdy je možné se zbavit utrpení jen zničením touhy a dodržováním umírněnosti, bylo součástí buddhismu kázání apatického vztahu k život a snášenlivosti ke všemu pro dosažení nirvány – absolutní spokojenosti.

V učení buddhismu kočovníci rozpoznávali jim blízké chápání tří světů – nebeského (vrchního), zemského (středního) a podzemního (dolního), které odpovídalo představám ze starověké víry v Tengriho, Žer-Su, Umaj a šamanismu. Což sehrálo svoji

⁹ Valichanov, Č. Č. Sobranie sočinienij, s. 24.

pozitivní roli ve vnímání nové víry jako pokračování víry staré.

Schopnost oběti ve jménu bližního - obětovat se pro druhého člověka - jako ideál byla v kočovnických komunitách ve stepi vysoce ceněna. Obyvatele stepi vnímali pojem karmy jako zákon odplaty. Buddhismus, který šířil učení a praktický život zaměřený na pomoc bližnímu a zastání se trpících, hrál v prostředí národů stepi významnou roli.

Pro kazašský lid, který byl ve fázi rodového vývoje, měl velký význam rodový systém – rozdělení na klany, kmeny a rodiny – a na prvním místě stály zájmy společenství. Nejlépe byla v kazašské stepi přijata myšlenka, že osobnost se zcela podřizuje kolektivním úvahám, což je hluboce zakořeněné v sociální psychologii Kazachů, dokonce tak, že i nyní ve společnosti došlo k prvenství kolektivistických určení, klanovosti a skupinových zájmů.

Území Kazachstánu bylo v 8. století poznamenáno ohromující představivostí a synchronním soužitím různých náboženství – tengrismu, šamanismu, mithraismu, buddhismu, zoroastrismu a raného křesťanství.¹⁰

Spolu s buddhismem se po Hedvábné stezce rozšířilo v první polovině 5. století na území moderního Kazachstánu i křesťanství, a to ve formě nestoriánství. Nestoriánské učení bylo široce diskutováno v církevních kruzích. Nestoriáni například odmítali zrození Boha z Panny Marie a vyznávali jistou formu dyofysitismu.

Křesťanství dosáhlo uznání u kazašských chánů a mezi 7. až 8. stoletím se na území kazašské stepi široce rozšířilo. Nestoriánství dosahovalo velkého areálního rozšíření – od Číny a Mongolska po Severní Ural.

Křesťanství snadno vstupovalo do prostředí usedlých a zemědělských kmenů. Mezi polokočovně turkotatarské kmeny, které tvořily drtivou většinu obyvatelstva, však nemělo takový úspěch. Mezi nimi dominoval především vliv manicheismu, mithraismu, zoroastrismu a buddhismu¹¹.

Příchod islámu, počínaje 9. stoletím, výrazně narušoval pozice křesťanství. Nicméně křesťanství v nestoriánské podobě přežívalo v Kazachstánu až do 15. století. Druhé období christianizace, již tedy ortodoxní, je spojeno s masovou migrací Rusů do Kazachstánu v 19. století. Ale tohoto vyznání se drželo jen slovanské obyvatelstvo, které

10 Orynbekov, M. S. Verovanija drevnego Kazachstana. Almaty: Kazachstan Damu Instituty, 1997, s. 19.

11 Orynbekov, M. S. Genezis religioznosti v Kazachstane. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013, s. 75.

tam přišlo spolu s ruskými jednotkami. Následně zde našli útočiště Rusové starého obřadu, kteří se skrývali před náboženským pronásledováním. Stěhovali se do odlehlých koutů kazašského chanátu, kde vytvářeli své vlastní uzavřené komunity.

Nicméně, navzdory tomu, že ortodoxní křesťanství existuje na území moderního Kazachstánu již více než 250 let, širokého vlivu mezi Kazachy nikdy nedosáhlo, což je spojeno s odporem původního kazašského obyvatelstva k ruské kolonizaci a víry, kterou s sebou Rusové přinesli.

Nejmladší ze světových monoteistických náboženství – islám, jehož základní myšlenky a principy jsou stanoveny v posvátných literárních památkách ze 7. až 9. století - Koránu a sunně. Postupem času nenásilně nahradilo v Kazachstánu křesťanství, buddhismus, zoroastrismus i místní kultury.

V procesu islamizace kazašského lidu lze vytyčit následující etapy:

- 1) pronikání islámu;
- 2) přijetí islámu nejvyšším vládcem;
- 3) přijetí islámu jako oficiální náboženství státu;
- 4) uznání islámskými státy, že lid sousední země je také muslimský;
- 5) stav, kdy většina obyvatelů vyznává islám.

Začátek procesu islamizace Kazachstánu se odehrával ve stejné době jako pohyb Arabů po území jižního Kazachstánu a šířící se čínské expanze, a v 9. století se islám stává oficiálním náboženstvím státu.

Přijetí islámu je bráno jako zlomová událost.¹² Muslimské duchovenstvo se těšilo cti a užívalo svou moc. Islamizace trvající až do 12. století umožnila vládcům vyřešit řadu problémů spojených s politickou konsolidací společnosti sdružením pod prapory nové víry a úspěšnou likvidací náboženského pluralismu ve společnosti.

I přes to, že prvky pohanství ještě dlouhou dobu přetrvávaly v myslích obyvatel stepi, byly pod ideologickým vlivem islámu, jehož působení probíhalo skrze mulláhy¹³.

Stepní vládcí rychle pochopili výhody nového náboženství, které umožňovalo

12 Derbisali, A. Islam – religija mira i sozidaniya : Teologičesko-religiovedčeskije, istoriko-filologičeskije issledovanija, stat'i i razmyšlenija, doklady i interv'ju. Astana: AST Poligraf, 2011, s. 115.

13 Mulláh je označení islámského duchovní. Využívá se především v ší'itském islámu, ale například v oblasti bývalého Sovětského svazu je běžným označením duchovního napříč všemi směry islámu.

vytvořit monolitní společnost a vymýtit nepořádky, které narušovaly jednotu společnosti v předcházející době, kdy mezi sebou soupeřila různá náboženství. Pro obyčejné lidi mělo velký význam to, že přijetím islámu se do jisté míry uvolňovali z nutnosti placení daní. Islám je rovněž přitahoval svým učením o hříšnosti bohatství a lichvy.

Kromě toho přispěla k hladkému průběhu zavádění islámu řada faktorů: dostupnost obchodních, kulturních a rodinných vazeb s Taškentem, Bucharou, Chivou, Samarkandem a jinými muslimskými centry, příklad vládců a podpora duchovenstva, rozvoj měst na Hedvábné stezce a misionářská činnost, přičemž někteří kazatelé byli členy súfitských řádů¹⁴, dále pak i postupné usazování kočovníků.

Islámu byly vlastní přitažlivé myšlenky – demokratismus a poetičnost výkladu, které rovněž podpořily oblibu tohoto náboženství mezi kazašským lidem. Poetická duše kočovníka mu snadno umožnila zapamatovat si přísloví, náboženské písně a povídky.

Islám přinášející na území kazašské stepi jednotný kult jednoho Boha přispěl k vytvoření jednotícího základu, což si uvědomili kmenoví vůdci, kteří tak získali další prostředek moci. Důvod rychlosti velkého rozšíření islámu je zřejmý - společná ideologie otevřela příležitost pro sjednocení obyvatel stepi již ne na základě pokrevních a rodinných vazeb nebo příslušnosti k různým náboženským směrům.

Islámu se podařilo nastavit celkový soubor názorů a myšlenek, na základě kterého bylo možné pro kočovný lid provádět společnou domácí a zahraniční politiku, rozvíjet kulturu a vést politiku jednotného školství a vzdělávání.

K úspěchu přispělo i to, že vliv islámu byl relativně mírný.¹⁵ Obyvatelům stepi imponoval zákaz pití vína. Zákaz se také týkal požívání vepřového masa, která bylo považováno za nečisté zvíře. Zajímavé je, že tabu ohledně požívání vepřového masa zakazovala i Bible, kde je řečeno, že není možné jíst vepřové maso. Neboť přestože je prase sudokopytník, není přežvýkavec.¹⁶

I u obyvatel stepi se od dávných dob tvořil negativní postoj k tomuto zvířeti. Ze

¹⁴ Súfismem zde označujeme mystickou cestu a složku islámu. V dějinách islámu a súfismu bylo založeno několik řádů (taríq), jejichž působnost lze zaznamenat například i na území Střední Asie.

¹⁵ XII vekov razvitija islamskoj nauki i kultury v Kazachstane. Almaty: IV KN MON RK, 2014. s. 115.

¹⁶ Lv 11, 7; Dt 14, 8.

zkušenosti bylo známo, že nedostatečně ošetřené vepřové maso může být zdrojem onemocnění, což rovněž podpořilo jednoduché přijetí tohoto příkazu.

Hlavní, co vábilo obyvatele stepi k islámu, byl jeho humánní přístup k znevýhodněným, nešťastným a žebrákům. Islám vystupoval jako jejich obránce v situaci, kdy stát disponující despotickou mocí, což je charakteristické pro téměř všechny východní země, vytvářel nebezpečí a poníženost obyčejného člověka. Islám byl na straně znevýhodněných a vzbudil velký veřejný ohlas.

Islám hrál pozitivní roli při vábení středoasijských kočovníků k duchovním hodnotám světové civilizace. Především díky arabskému jazyku, který se stal nástrojem pro seznámení se s literaturou, filozofií a historií jiných národů. Ukázkovým příkladem je tvůrčí činnost rodáka z Kazachstánu al-Fárábiho at-Turkiho¹⁷, který ovládal arabštinu a mohl tak studovat medicínu, matematiku a logiku, starořeckou filozofii, hudbu a další jazyky. Tento myslitel měl tak silný vliv na intelektuální atmosféru doby, že ho nazývali „Druhým učitelem“ (po Aristotelovi). I proto křesťanství, které mělo na tomto velkém území mnoho svých stoupců, do značné míry ztratilo svůj vliv a dalo tak volný průchod vlivu islámu.

Jak zdůrazňuje současný kazachstánský prezident N. A. Nazarbajev ve své knize *Kritické desetiletí*: „Islám jako náboženství dnes zažívá stav oživení, a to nejen obnovením své tradice v očích starší generace, ale i zakořenění v myslích mladší generace. ... Kazachstán – je součástí obrovského světa islámské kultury.“¹⁸

Odolnost islámských hodnot v mentalitě Kazachů je způsobena tím, že islám hrál významnou roli v posílení etnických procesů uvnitř kazašské jednoty. Působí jako integrující síla, pomáhal k vytváření určitého pohledu na svět, organicky se spojoval s etnickými zvláštnostmi Kazachů. Příchod islámu na starobylé území Kazachstánu měl blahodárny vliv na evoluci kultury, sebevědomí a duchovnost lidí.

Úžasná směsice náboženských představ obyvatelstva starověkého Kazachstánu, k čemuž v nemalé míře přispěla otevřenost obyvatelů stepi, se později transformovala v toleranci Kazachů k jiným národům.

17 Al-Fárábí (870-950) byl významným filosofem islámského světa.

18 Nazarbajev, N. A. *Kritičeskoe desjatiletie*. Almaty: Atamūra, 2003, s. 28.

2 Analýza současné náboženské situace v Kazachstánu

2.1 Současný stav v náboženské sféře Kazachstánu

Republika Kazachstán je ukázkovým příkladem země mnohonárodnostního a mezináboženského porozumění. V souladu s ústavou je Kazachstán sekulárním státem. Článek 19 ústavy Republiky Kazachstán prohlašuje: „Každý má právo určit a proklamovat nebo neproklamovat svou národní, stranickou, či náboženskou příslušnost.“¹⁹ Článek 22 prohlašuje: „Každý má právo na svobodu svědomí.“

V Kazachstánu je zaručena náboženská svoboda a zakotveno odloučení náboženství od státu.

Náboženské obrození začalo v Kazachstánu v 90. letech po rozpadu Sovětského svazu. Náboženský vzestup byl podpořen orgány, které viděly v tradičních náboženstvích jeden z prostředků vyplnění ideologického vakua, které se ve společnosti vytvořilo po krachu komunistické ideologie.

V roce 1992 byl přijat zákon Republiky Kazachstán "O svobodě vyznání a náboženských sdruženích". Jeho základními předpisy jsou politika náboženské tolerance a respektování náboženské víry občanů ze strany státu. Zákon položil základy regulace vztahů mezi státem a náboženskými organizacemi a sdruženími.

V roce 2011 byl přijat nový zákon „O náboženské činnosti a náboženských sdruženích“, podle kterého „Republika Kazachstán potvrzuje právo každého na svobodu svědomí, zaručuje rovnost každého bez ohledu na jeho náboženské přesvědčení, uznává historickou úlohu islámu hanafitského směru²⁰ a ortodoxní křesťanství v rozvoji kultury a duchovního života lidu“²¹.

Podle nově přijatého zákona byla provedena nová státní registrace 4551

19 Ústava Republiky Kazachstán, rok 1995: <http://www.constitution.kz/>.

20 V islámu se vyvinul systém právních škol, který lze označit za islámskou ortodoxii. Hlavními čtyřmi školami (mazhaby) byla hanafitská, šafiitská, málikitská a hanbalitská. Hanafitský mazhab se ve své metodě vyznačuje analogií a dává velký prostor zvykovému právu (urf) jednotlivých oblastí. Je rozšířený především v Turecku, Střední Asii a části Egypta.

21 Zakon Respubliki Kazachstan ot 11 oktjabrja 2011 goda No. 483-IV „O religioznom dejatel'nosti i religioznych ob'edinennijach“. [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=31067690.

náboženských sdružení, které představují 46 konfesí.

Na konci roku 2012 pak zůstalo evidováno 3088 náboženských sdružení, zastupujících 17 konfesí. Z nich 2229 islámských a 859 neislámských. Počet náboženských spolků se snížil o 32 %.²²

Z iniciativy prezidenta Nazarbajeva byla vytvořena unikátní instituce mezinárodnostního a mezináboženského dialogu - *Shromáždění lidu Kazachstánu*.

V roce 2006 byl vytvořen *Výbor pro záležitosti náboženství*, který byl v květnu roku 2011 převeden do Agentury Republiky Kazachstán pro záležitosti náboženství. 16. září 2016 vydal prezident Republiky Kazachstán dekret o výchově Ministerstva náboženství a občanské společnosti.

Od roku 2017 bude na středních školách zaveden nový kurz „Sekularita a základy náboženské vědy“, který nahradí fakultativní kurz zavedený v roce 2009 „Základy náboženské vědy“. Na řadě vysokých škol se začaly studovat náboženské vědy (historie náboženství atd.).

Dnes žije v Kazachstánu více než 130 národů a etnik, které se hlásí k různým náboženským konfesím. V roce 2009, kdy se v republice poprvé od roku 1937 konalo sčítání lidu, byla položena obyvatelům otázka ohledně jejich vztahu k náboženství. 97 % obyvatelstva se přihlásilo k tomu či onomu náboženství. Pouze 3 % obyvatel oznámila, jsou nevěřící nebo odmítli odpovědět na položenou otázku.

Podle sčítání lidu z roku 2009 - 70,19 % obyvatelstva jsou muslimové, 26,17 % - křesťané, 0,03 % – židé, 0,09 % - buddhisté, 0,19 % - příznivci jiných náboženství, 2,81 % - nevěřící a 0,51 % - odmítlo odpovědět (Příloha 1).

Jedním z rysů náboženské situace v zemi je uchopení osobní totožnosti jako národní a náboženské příslušnosti, tj. náboženství je považované většinou obyvatelů Kazachstánu jako prvek národní kultury. Zpravidla jsou Kazaši považováni za muslimy a Rusové za křesťany.

Tyto dvě největší náboženské komunity v zemi (islám a pravoslavné křesťanství) jsou v podstatě dvěma hlavními národnostními komunitami v zemi (kazašskou a ruskou). V rámci střeadoasijských států zaujímá Kazachstán co do velikosti křesťanské menšiny

²² Religioznye ob'edinenija v Kazachstane: spravočnik. Astana: MCKR KDR MKS RK, 2015, s. 11.

přední místo, jedná se přibližně o třetinu obyvatel.

Kazachstán je považován za zemi, kde je vytvořen model mezináboženského porozumění. Podmínkou pro efektivní působení tohoto modelu je ochota příslušníků různých náboženství k dialogu na základě vzájemného porozumění a tolerance.

V centru komplexního modelu mezináboženské konfigurace jsou největší náboženství v Kazachstánu – islám a ortodoxní křesťanství, které ve své součinnosti poskytují mezináboženskou stabilitu v zemi.

Nejpočetnějším náboženstvím v Kazachstánu je islám jako celek, který pokrývá více než dvě třetiny z celkového počtu všech věřících v zemi. Druhé místo podle počtu přívrženců zaujímá Ruská pravoslavná církev v Kazachstánu.

Hanafitský právní směr (mazhab) sunnitského islámu je představován *Duchovní správou muslimů Kazachstánu*, která sjednotila všechny mešity a obce tohoto směru v Kazachstánu, kterých je 2432²³. I přes to, že většina obyvatel země se hlásí k islámu, většina z nich je taková jen nominálně. Zejména u střední a starší generace není náboženský faktor v životě tak důležitý. Nicméně, z roku na rok roste počet praktikujících muslimů, a to zejména mezi mládeží.

Systém muslimského duchovního vzdělávání představují univerzita *"Nur-Mubarak"*, institut zvyšování kvalifikace imámů - centrum odborné přípravy duchovních, a 9 madras, které provádějí školení imámů – kazatelů (chatíbů) z mešit na vesnické a okresní úrovni. Na internetu kromě hlavních stránek *Duchovní správy muslimů Kazachstánu* „<http://muslim.kz>“ a „<http://muftyat.kz>“, kde jsou zveřejněny různé materiály ze života věřících, probíhá rovněž informačně-pedagogická práce.

Vztah muslimské komunity s ortodoxními křesťany, druhou největší náboženskou skupinou, se tradičně nese ve vzájemné úctě a stabilizačním charakteru.

Stejného charakteru jsou vztahy kazachstánského státu s Ruskou pravoslavnou církví Moskevského patriarchátu, do jehož kanonického území Kazachstán spadá. Vztahy se vyznačují komplexní loajalitou a aktivním úsilím o udržení mezináboženského porozumění. Přestože dochází v důsledku emigrace k jistému odlivu pravoslavných věřících, počet pravoslavných sdružení v Kazachstánu neustále roste, přičemž všechny

23 Džalilov, Z. G. Islam I občestvo v sovremennom Kazachstane. Almaty: DAJK-PRESS, 2006, s. 78.

spadají pod jurisdikci Ruské pravoslavné církve. Kazachstán je rozdělen na 9 eparchií, 261 farností. Jedinou výjimkou v rámci pravoslaví je devět farností staroobřadníků, které pod Moskevský patriarchát nespádají.²⁴

Římsko-katolická církev v Kazachstánu²⁵ je zastoupena 83 farnostmi (z nichž je 5 řecko-katolických) - jedna archieparchie s centrem v Astaně, dvě eparchie v Karagandě a Almaty a jedna apoštolská administratura v Atyrau.

Početná katolická komunita se objevila na území Kazachstánu z důvodu deportací Němců, Poláků, Litevců a západních Ukrajinců žijících na území Sovětského svazu probíhajících ve 30. a 40. letech 20. století. V 90. letech mnoho z těchto obyvatel katolického vyznání opustilo Kazachstán, ale mnoho jich zůstalo. V současné době se jejich celkový počet v zemi odhaduje na zhruba 185 tisíc.

Kazachstán je jedním z území misijní činnosti katolicismu a na jeho území působí více než 60 kněží (většinou Italové, Poláci, Litevci a Korejci) a stovky řádových sester.

Důležitou událostí se stala oficiální návštěva Kazachstánu papeže Jana Pavla II., která proběhla 22. - 25. září 2001. Na setkání s papežem prezident Nazarbajev řekl: „Dnes katolická církev aktivně obnovuje své tradiční poslání: jsou budovány chrámy a otevírají se nové farnosti. Velká péče katolické církve je ve skutečnosti udržování míru, osvětlení a dobročinnost. Katolíci, stejně jako stoupenci jiných náboženství, usilují o posílení jednoty a souhlasu všeho lidu Kazachstánu“²⁶.

Velmi komplikovaný obraz se vytvořil ve vztahu k jednomu z hlavních směrů křesťanství – protestantismu. I přes to, že protestanti tvoří podle sčítání lidu z roku 2009 jen asi 2 % obyvatelstva, jejich počet může být nyní již podstatně větší. Tato konfese je v Kazachstánu zastoupena velmi různorodě.

V zemi působí kolem tisíce protestantských spolků a obcí, které představují téměř 20 protestantských proudů a vyznání. Přičemž protestantismus v Kazachstánu zahrnuje jak

24 Šaukenova, Z. K. (red.). Vlijanie religii na sovremennyj mir: materialy mezhdunarodnoj naučno-praktičeskoj konferencii. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013, s. 281.

25 Oficiální stránka římskokatolické církve v Kazachstánu je „www.catholic-kazakhstan.org“.

26 Asan, A. T., A. S. Balapanova a T. A. Kozyrev. Religija i gosudarstvennaja politika Kazachstana. Almaty: Qazaq universiteti, 2012, s. 19.

obce, které mají v zemi dlouhou historii (luteráni, mennonité, baptisté), tak i směry, které přišli do Kazachstánu poměrně nedávno, v první řadě letniční hnutí, presbyteriáni a charismatické proudy.

Nejrozšířenější protestantská sdružení jsou zastoupena ve větších městech, zejména na severu a v centru republiky. Neustále se děly změny jak v početním poměru různých protestantských církví, tak i v národním složení kazachstánských protestantských komunit.

Nejtypičtějším příkladem je emigrace do Německa, Ruska a dalších zemí v 90. letech, která způsobila prudký pokles počtu luteránů, mennonitů a některých jiných konfesí. Mnohé komunity se změnilo z jednonárodnostních, především německých, v mnohonárodnostní, v tomto případě by bylo možné použít i nadnárodní komunity. Takové komunity rostly díky narůstajícímu počtu věřících mezi zástupci národů, pro které nebyl protestantismus tradičním vyznáním. Například je dnes mezi baptisty mnoho Rusů, Ukrajinců, Bělorusů, Kazachů a Korejců. Díky tomu počet baptistických kostelů v Kazachstánu roste, a to i navzdory tomu, že mnoho Němců, kteří po dlouhou dobu tvořili hlavní část baptistické komunity, opustilo zemi.

Rychlý růst v rámci protestantské komunity zaznamenávají v Kazachstánu především presbyteriáni a letničníci, kteří své působení a misii začali rozvíjet především až v 90. letech 20. století. Nejznámější jsou následující sdružení: „Nový Život“, „Milost“, „Církev Plného Evangelia“. Mnoho letničních a presbyteriánských kostelů bylo vytvořeno misionáři z Jižní Koreje a USA. Mezi jejich pastory a následovníky je mnoho zástupců korejské diaspory, která je v Kazachstánu největší na území SNS (asi 300 tisíc).

Velmi specifické místo zastávají komunity, vzniklé uvnitř protestantismu, které mají zcela zvláštní a smíšené rysy. Většina protestantů odmítá jejich příslušnost k protestantskému směru křesťanství. A samotní stoupenci těchto směrů a vyznání se za protestanty nepovažují – jedná se především o stoupence Svědků Jehovových (jedna z nejrychleji rostoucích sekt v Kazachstánu), mormony („Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů“), moonisty („Církev sjednocení“) a řadu dalších.

V Kazachstánu existují i jiné náboženské menšiny: Židů je zhruba šest tisíc, buddhistů asi 16 tisíc (hlavně Korejci, Kalmyci, Burjati, Mongolové a Číňané). Zastoupeni jsou také stoupenci Mezinárodní společnosti pro vědomí Krišny, bahá'ismu a

scientologické církve.²⁷

Judaismus představuje dnes v Kazachstánu šest náboženských obcí. Všechny obce mají svoje sakrální stavby, které se nacházejí ve městech Astana, Almaty, Pavlodar, Šymkent, Ust-Kamenogorsk a Karaganda.²⁸

Co se týče buddhismu, fungují v současné době v Kazachstánu dvě buddhistická náboženská sdružení, která se nacházejí v městě Almaty a Západokazašské oblasti.²⁹

K dnešnímu dni v Republice Kazachstán funguje poměrně uspokojivý systém mezináboženských vztahů, který ukazuje skutečný konsenzus mezi hlavními náboženskými skupinami působícími na kazachstánském území a státem. Lze dokonce mluvit o modelu mezináboženského porozumění – hodnotě, kterou opakovaně potvrzují experti.

Základ tohoto modelu předpokládá dostatečně hlubokou duchovní a morální jednotu dvou hlavních náboženství v Kazachstánu – islámu hanafitské právní školy a pravoslavného křesťanství. Tyto konfese fungují na území Kazachstánu již dlouhou dobu a naplno prokázaly svůj pozitivní vliv na kazachstánskou společnost a stát. Navzájem se ovlivňují v širokém spektru otázek.³⁰

- účast na stabilizaci sociálně-politické atmosféry (společnými silami);
- udržení určité úrovně morálky kazachstánské společnosti (ale je třeba podotknout, že dosažení výsledků je stále nedostatečné a neodpovídá potřebám země rozvíjející se v podmínkách světové finanční a hospodářské krize);
- vedení mezináboženského dialogu mezi islámem a pravoslavím v mnoha směrech: společné sociální služby, stálé kontakty představitelů těchto náboženství, mírové kázání v mešitách a chrámech, formování blízkých

27 Religioznye ob'edinenija v Kazachstane (informacionnij spravocnik). Astana: NIAC ADR RK, 2013, s. 92.

28 <http://mckr.kz/en/religii-v-kazahstane/iudaizm>.

29 <http://mckr.kz/ru/религии-в-казахстане/buddizm> ; Jedním z buddhistických sdružení je Tibetsko-buddijskij centr (<http://buddhismofkazakhstan.kz/index.htm>), který se snaží předávat filosofii a tradice tradičního tibetského buddhismu. Druhé sdružení tvoří zastánci Won buddhismu, který byl do Kazachstánu zanesen z Korey.

30 Burova, E. E. Aktual'nie problémy razvitija religioznoj situacii v Respublike Kazachstan. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013, s. 97.

společenských hodnot u muslimů a pravoslavných, překlenutí rozdílů mezi etnickými skupinami, které tvoří většinu v islámské obci a v pravoslavné církvi atd.

Kazachstánský model mezináboženského porozumění je postaven na této jednotě islámu a pravoslaví. Ostatní náboženství, která do jisté míry narušují veřejné ambice islámu a pravoslaví, se rovněž zapojují do mezináboženského dialogu, čímž upevňují náboženské sféry Kazachstánu.

Některé konfese, které ukazují a zdůrazňují svou nadřazenost, nespolupracují s hlavními náboženstvími a stojí stranou. V důsledku toho vzniká napětí mezi tradičními náboženskými skupinami a novými náboženskými proudy.

Nicméně integritě modelu mezináboženského porozumění může toto napětí v některých případech přinést užitek, a dokonce přispívá k jeho udržitelnosti.

2.2 Směry vývoje náboženské situace v Kazachstánu

Až do konce 20. století a přelomu milénia se nepovažovali za nejreligióznější skupiny nejpočetnější Kazaši a Rusové, nýbrž Uzbeki, Čečenci a Ujguři vyznávající islám a dále pravoslavní starého obřadu.

Islámské kořeny a tradice jsou nejsilnější na územích hraničících s Uzbekistánem v jižních oblastech Kazachstánu, ve kterých má islám tradičně vysoký vliv. Na západě Kazachstánu pak dochází k rychlému rozvoji salafismu³¹. Umírněnější formy islámu pak převažují v regionech severního, východního a jižního Kazachstánu.

Nicméně po roce 2000 se počet věřících uvnitř kazašská a ruské komunity prudce navýšil. Hlavními důvody růstu počtu věřících bylo zhoršení ekonomické situace a pokles úrovně vzdělání. Dalšími důvody pak může být intenzivnější činnost misionářů a vlád jednotlivých států, které se snaží přilákat kazachstánskou mládež ke vzdělání v náboženských školách.

Dnes je v Kazachstánu k dispozici několik hlavních trendů ve vztahu k náboženství.

31 Salafismus je reformním a ultrakonzervativním islámským hnutím. Svou nauku a postoje čerpá z návratu k víře prvních generací muslimů (tzv. salaf). Často se odvolává na doslovný výklad Koránu a hadíthů (tradic).

Nejdříve zmíníme výčet těchto trendů v rámci islámu.

První trend: islám zapouští kořeny v mnoha oblastech veřejného a osobního života obyvatelstva země. Obyvatelstvo se v drtivé většině hlásí k islámu. A pokud ještě před pěti nebo šesti lety bylo toto tvrzení formální, pak je dnes zjevná zvýšená náboženská gramotnost původně formálních muslimů a rozvíjí se procesy jejich náboženského vzdělávání.³²

Druhý trend: spojený s prvním, je zjevná islamizace společnosti, jenž nese pozitivní a negativní stránky. Pozitivní stránkou je, že islám rozšiřuje své působení ve společnosti a dostává tak příležitost ji duchovně ozdravit, což se týká i politických aspektů života společnosti. Negativní stránkou pak mohou být striktní požadavky islamistů, které zahrnují bezvýhradné dodržování práva šari'a.

Třetí trend: udržitelné zachování sekulárního charakteru Kazachstánu, které slouží jako kompenzace druhému trendu. Sociologické studie uvádějí, že až 90 % obyvatelstva Kazachstánu se vyjadřuje k tomuto bodu kladně.

Čtvrtý trend: pokles přímého cizího vlivu na charakter a vnímání islámu v regionu. Pro podpoření tohoto čtvrtého trendu je možné uvést několik důkazů:

- duchovní správa muslimů Kazachstánu (DSMK) zachovává jako hlavní formu vyznání islámu hanafitský mazhab, který je tradiční a nejvíce loajální státu a tolerantní vůči lidovým tradicím;
- mocenské struktury států regionu přijímají opatření k zamezení vlivu extremistických skupin, a to i zpřísněním legislativy v náboženské sféře a snížením zahraničních vlivů v oblasti náboženského vzdělávání. Nicméně, v předchozích letech byl ten vliv tak silný, že se zahraničním kazatelům podařilo položit základy netradičních směrů islámu v regionu. Což přineslo brzy silné rozšíření těchto směrů mezi obyvatelstvo.

Druhé největší náboženství podle počtu věřících je pravoslavné křesťanství. V pravoslaví lze vysledovat následující trendy:

První trend: přes snižující se počet věřících, je stav pravoslavné církve stabilizovaný. Ruská pravoslavná církev (RPC) považuje Kazachstán za své kanonické

32 Burova, E. E. Trendy novoj religioznosti v sovremennom Kazachstane: (opyt sociogumanitarnogo izmerenija). Almaty: IFPR KN MON RK, 2014, s. 73-74.

území, tj. sféru své duchovní odpovědnosti. Pravoslaví zaujímá stabilní postavení a lze ho charakterizovat jako jeden z faktorů náboženské a politické stability v zemi.³³

Druhý trend: pravoslaví je dnes jedinou reálnou formou konsolidace ruský mluvící populace v regionu. Pro etnicky ruské obyvatelstvo je církev organizační jednotkou, ale spojuje rovněž další slovanské komunity z bývalého SSSR, především Ukrajince a Bělorusy. Je však třeba říci, že Ukrajinci mají i svoje vlastní sdružení a spolky.

Celkový trend spojený s netradičními konfesemi, spočívá v tom, že nové náboženské proudy musí aktivně upevňovat své pozice a rozšiřovat vliv, aby rychle nezanikly.

Existují určité tendence ve vývoji státních a náboženských vztahů.

První tendencí je zesílená práce na upřesnění povahy a obsahu principu sekularity v Kazachstánu. Ukázkovým příkladem bylo přijetí zákona "O náboženské činnosti a náboženských sdruženích", podle kterého je stát odloučený od náboženství a náboženských sdružení. Žádné náboženství není stanovené jako státní nebo povinné.

Vedle toho je ale v preambuli zákona zdůrazněna historická role islámu hanafitského právního směru a pravoslavného křesťanství v rozvoji kultury a duchovního života kazachstánského lidu, a také je zdůrazňovaná úcta k ostatním náboženstvím, v kombinaci s jejich duchovním odkazem.

Ustanovení neporušuje rovnost náboženských skupin, protože se nevytváří privilegované podmínky jednoho před ostatními.

Druhou tendencí je rostoucí pochopení vývoje náboženské sféry, které nemusí být reakční, ale má jasné vyhlídky. Strategie směřuje k nejvýhodnějším vyhlídkám pro Kazachstán, které by byly do budoucna prospěšné v náboženské sféře. Výhodná je kombinace svobody vyznání se zárukou národní bezpečnosti.

To znamená nutnost eliminovat jakékoliv hrozby pro stát, které by mohly vycházet z náboženství. Islám například funguje v rámci státu a jeho struktur, a je povinen nepůsobit problémy. Nebo pokud má pravoslaví problémy, musí si je vyřešit samo. Klíčovým principem pro fungování náboženství v sekulárním státě je schopnost náboženských skupin regulovat svoji činnost uvnitř komunit i vůči státu a neuchylovat se ke státní moci jako

33 Burova, E. E. Trendy novoj religioznosti v sovremennom Kazachstane, s. 77-78.

„rozhodčímu soudu“. Při udržení této schopnosti pak stát nebude muset zasahovat do záležitostí náboženských sdružení.³⁴

Třetí tendencí je snižování počtu věřících všech hlavních náboženství, a tedy i vliv těchto církví v zemi. To je způsobeno odlivem obyvatelstva (především mladých lidí), kvůli zhoršení hospodářské situace v zemi.

Čtvrtou tendencí jsou jednotliví zástupci politických, etnických a obchodních elit, kteří zesilují lobbování řady náboženských sdružení. Tato tendence se projevuje již dnes, a bude i nadále růst. Tuto tendenci je třeba označit jako negativní a je velkou výzvou pro dnešní i budoucí kazachstánskou společnost.

Poslední tendencí je posilování náboženské gramotnosti obyvatelstva Kazachstánu, spolu s jistě pozitivními výsledky, způsobuje určité problémy a v některých případech dokonce nebezpečí. Jedinými směry, které na této politice státu mohou participovat, jsou totiž jen sunnitský islám hanafitského mazhabu a pravoslavné křesťanství, což odsunuje ostatní směry a náboženská hnutí na druhou kolej.

2.3 Názory kazachstánské společnosti na náboženské otázky

Jak již bylo uvedeno v předchozích odstavcích, náboženství hrálo významnou roli v rozvoji veřejného života Kazachstánu a v udržování stability společnosti. Pojdme otevřít otázku vztahu kazachstánské společnosti k náboženství, k čemuž využijeme analýzy informací sociologického průzkumu provedeného v roce 2014.

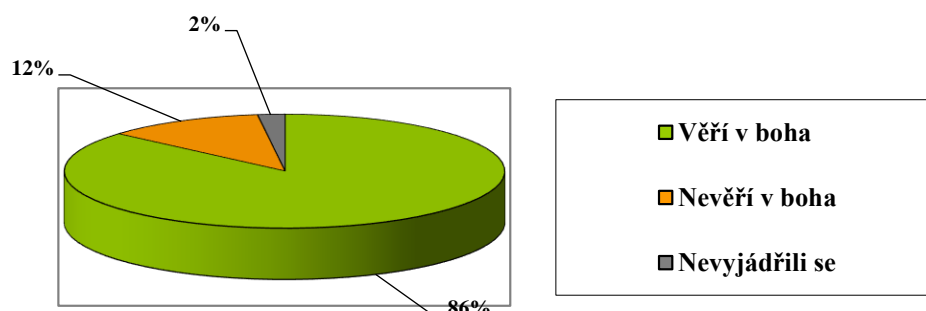
Sociologický průzkum byl proveden Kazachstánským ústavem pro sociálně ekonomické informace a prognostiku (KUSEIP) na objednávku *Fondu prvního Prezidenta Kazachstánu - Vůdce Národa*. Při přípravě výběru byly zohledněny základní charakteristiky obyvatelstva: národnost, pohlaví, věk, stejně jako typ osídlení.

Polní etapa studie probíhala v Jihokazašské, Akt'ubinské, Východokazašské, Karagandinské, Severokazašské oblasti a ve dvou největších městech Almaty a Astaně. Průzkum byl prováděn u 1 400 respondentů.³⁵

34 Kosičenko, A. G. *Religija : suščnost' i aktual'nye problémy*. Almaty: IFPR KN MON RK, 2012, s. 105.

35 Aktaulova, B. Ž., Mustafjeva, A. A. a B. D. Ašinova. *Analitičeskij otčet na temu: «Religioznaja situacija v Kazachstane i processy aktivizacii religioznogo sozannija molodeži»*. Almaty, 2014, s. 7.

Úroveň religiozity obyvatelstva prozkoumaných regionů vypadá následovně. Většina obyvatelstva Kazachstánu se profiluje jako věřící (86,4 %). Za ateistu se považuje každý desátý obyvatel země. 2,0 % Kazachstánců nevyjádřili svůj postoj k víře (obrázek 1).

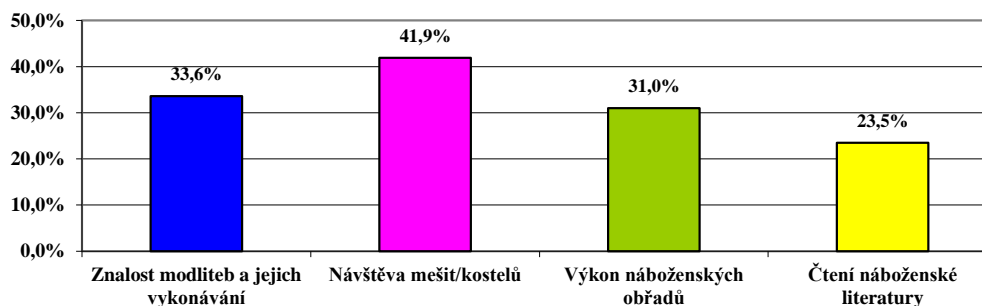
Obrázek 1: Postoj obyvatelstva Kazachstánu k náboženství³⁶

Takové byly výsledky výzkumu v Kazachstánu celkově. V regionálním průřezu toto číslo vypadá více rozmanitě. Počet věřících hlásících se k určitému náboženství se podle regionů liší. K nejvíce náboženskému lze připsat obyvatelstvo Jihokazašské a Akt'ubinské oblastí, a k méně náboženské obyvatelstvo Karagandinské, Východokazašské oblasti a města Almaty.

Postoj obyvatel Kazachstánu ke své víře, církvi a náboženství obecně je často určován tradicí a zděděnými zvyky. Lze říci, že Kazachstánci berou svou víru spíše jako své zařazení do určitého společenství a víru tolik neprožívají, spíše se do ní rodí.

Mezi nejčastější formy náboženské praxe mezi Kazachstánců jsou „znalost modliteb a jejich vykonávání“ (33,6 %), „návštěva mešit/kostelů“ (41,9 %), „výkon náboženských obřadů“ (31,0 %). Méně populární je pak „čtení náboženské literatury“ (23,5 %) (obrázek 2).

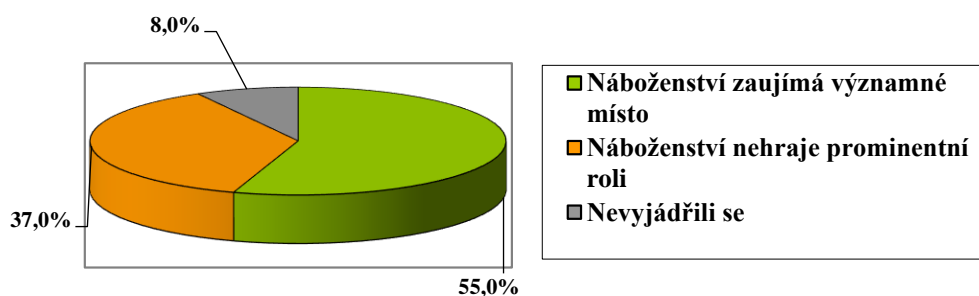
³⁶ Grafy k obrázkům 1-6 jsou vytvořeny autorem na základě dat z Aktaulova, B. Ž., Mustafjeva, A. A. a B. D. Ašinova. Analitičeskij otčet na temu: «Religioznaja situacija v Kazachstane i processy aktivizacii religioznogo sozannija molodeži». Almaty, 2014.

Obrázek 2: Formy náboženské činnosti Kazachstanců

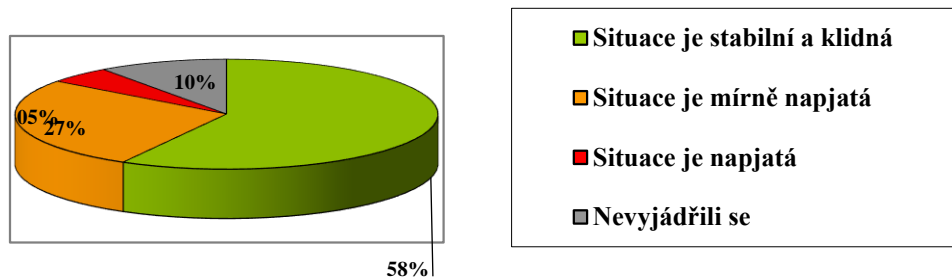
Obyvatelé staršího věku jsou více aktivní ve vlastní náboženské praxi než mladí lidé. V regionálním průřezu jsou pak v tomto směru nejvíce aktivní obyvatelé Jihokazašské oblasti.

V poslední době v kazachstánské společnosti probíhá diskuse o roli náboženství ve veřejném životě země. Názory respondentů se v této otázce liší. Při určování role náboženství v životě člověka je patrné, že většina (55 %) dotázaných se domnívá, že náboženství zaujímá významné místo v jejich životě. Pro 37 % dotázaných náboženství nehraje prominentní roli, a 8 % se k otázce nevyjádřilo (obrázek 3).

Obrázek 3: Role náboženství v životě obyvatelstva Kazachstánu

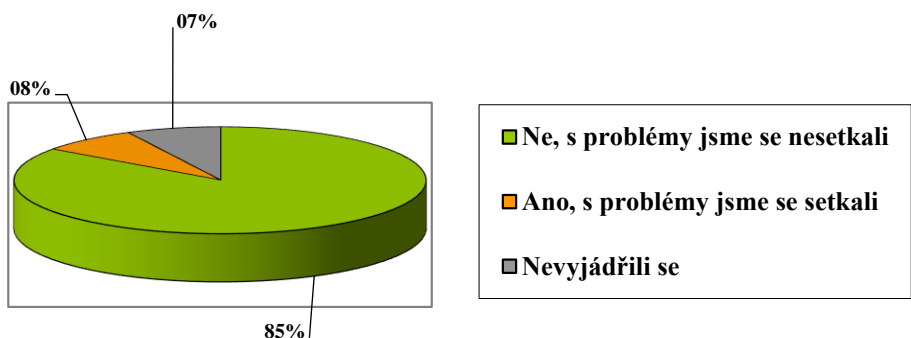
Většina obyvatelstva země se domnívá, že náboženská situace v zemi je stabilní a klidná (58,1 %). Nicméně, každý třetí obyvatel Kazachstánu hodnotí stav náboženské situace jako napjatý (více napjatý 27,1 %, jednoznačně napjatý 4,9 %), bez odpovědi zůstalo 9,9 % respondentů (obrázek 4).

Obrázek 4: Náboženská situace podle ocenění obyvatelstva Kazachstánu

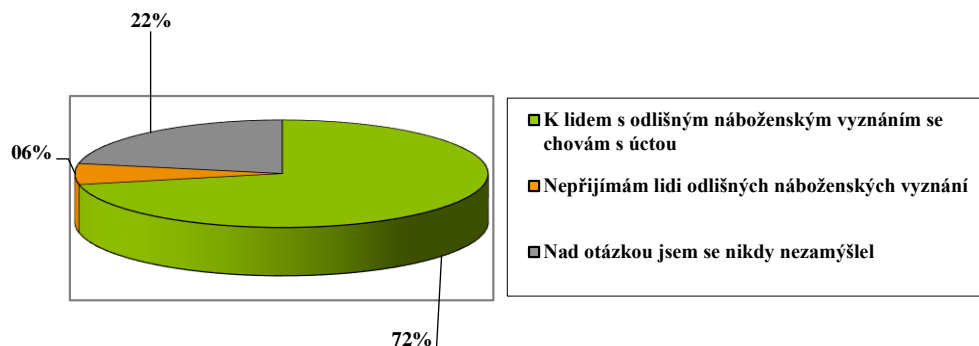
Nejvíce se obávají stávajícího stavu v náboženské oblasti zástupci netradičních náboženství (tj. všechny náboženské komunity mimo islám a pravoslavné křesťanství). Napětí je nejvíce cítit ve městech, v regionálním řezu se nejvíce projevuje v Akt'ubinské a Východokazašské oblasti.

I přes růst znepokojení nad náboženským rozpořením země, se s problémy v náboženské sféře setkalo pouze 7,7 % Kazachstánců. Drtivá většina (84,9 %) se s problémy spojenými s náboženstvím nestřetla (obrázek 5).

Obrázek 5: Problémy obyvatelstva Kazachstánu spojené s náboženským vyznáním

Kazachstánská společnost se podle výsledků průzkumu zdá být nábožensky tolerantní. Téměř čtvrtina všech dotázaných nad touto otázkou nikdy nepřemýšlela, neboť ji nejspíš považovala za nedůležitou. Názor o nemožnosti soužití s věřícími jiných vyznání a náboženství zastává jen 6,3 % Kazachstánců (obrázek 6).

Obrázek 6: Tolerance obyvatelstva Kazachstánu spojena s náboženským vyznáním

Mezi nejméně tolerantními obyvateli v náboženské sféře vyniká značný počet mladých lidí. Nejvyšší procento obyvatel s náboženskou nesnášenlivostí byl zaznamenán v Akt'ubinské oblasti.

Zde je třeba zmínit jednu zvláštnost, kterou je oceňovaná zbožnost současné kazachstánské mládeže, filosof G. T. Telebajev (Veřejný fond „Centra etnopolitických a humanitních výzkumů“), vydává výčet následujících charakteristických vlastností:³⁷

1. „progresivní“ zbožnost, když se s každým dalším rokem více a více mladých lidí připojuje k náboženským komunitám;
2. že každá nová generace mladých obyvatel je více zbožná než předchozí;
3. formální zbožnost, kdy náboženská víra je přijímána jako daná při narození, ale účast v náboženském životě je spíše formální.

Většina obyvatel země se tedy profiluje jako věřící (86,4 %). V roce 1998 podle údajů agentury „BRIF“ činil počet ateistů 32,8 %, pak v roce 2014 podle našeho výzkumu to bylo 12,0 %. Je patrná jasná tendence poklesu počtu ateistů a růstu obyvatel hlásících se k nějakému náboženství.

V regionálním průřezu žije nejvíce obyvatel hlásících se k náboženství a k náboženské praxi v Jihokazašské oblasti. V západním regionu (Akt'ubinská oblast) zas

³⁷ Telebajev, G. T. Otnošenie k religii sovremennoj kazachstnskoj molodeži: nekotorye osobennosti. In: *Informacionno-Analitičeskij Centr* [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://ia-centr.ru/expert/2895/>.

bylo zaznamenáno největší procento náboženské netolerance.

Podle údajů průzkumu náboženství v životě člověka zaujímá významné místo. Jen o něco více než třetina respondentů uvádí, že náboženství nehraje patrnou roli v jejich životě.

Kazachstán je země s mnohými náboženstvími a konfesemi, a proto je otázka náboženské tolerance velmi důležitá. Kazachstánská společnost se zdá být podle výsledků průzkumu nábožensky tolerantní (71,7 %).

Výchova občanů od útlého věku v duchu náboženské tolerance musí být jedním z hlavních základů vzdělávacích programů. Pro Kazachstán s jeho mnohonáboženským obyvatelstvem zastává náboženská snášenlivost a stabilita náboženských skupin jeden z primárních úkolů státu

Většina obyvatelstva Kazachstánu považuje náboženskou situaci v zemi za stabilní a klidnou (58,1 %). Drtivá většina (84,9 %) obyvatel se pak s problémy spojenými s náboženstvím neseetkala.

3 Problémy náboženského extremismu v kazachstánské společnosti

3.1 Hrozby a rizika náboženské destabilizace

Řada nedávných událostí v Kazachstánu, které nastaly v roce 2016, výrazně oživily problém náboženské destabilizaci společnosti. Ještě v 90. letech byly v Kazachstánu položeny základy radikálního islamismu, jehož projevy vidíme především v posledních několika letech.

Je třeba poznamenat, že v každém náboženství (nejen v islámu) existuje potenciální forma, která odmítá společenské normy a standardy. V jednotlivých náboženských proudech tato forma automaticky přechází v náboženský extremismus.

Náboženství dává důvody pro protest a odpor všemu nespravedlivému. Proto v různých epochách lidstva povstával náboženský extremismus uvnitř jednotlivých náboženství na různých územích.

Současný extremismus (například islámský v podobě wahhábismu³⁸) prošel velkou transformací a dal si za cíl vytvoření státu, který neuznává hranice mezi muslimskými zeměmi.³⁹

Wahhábismus (jeho stoupenci se nazývají salafisté) je muslimské radikální nábožensko-politické hnutí, používající metody mezinárodního terorismu.⁴⁰

Salafistické hnutí se začalo v Kazachstánu utvářet na počátku 90. let a bylo způsobeno přijetím zákona „O svobodě vyznání a náboženských sdružení“. Rovněž k němu přispěly aktivity zástupců kazachstánské mládeže, která získala náboženské vzdělání v zahraničních islámských vzdělávacích institucích (především v Saúdské Arábii, Pákistánu, Egyptě a Íránu).

38 Wahhábismus označuje proud salafitského islámu, který je založen na učení Muhammada ibn Abd al-Wahhába (1703-1792). Označení wahhábismus je pejorativní, sami se jeho přívrženci nazývají muwahhidún (vyznavači Boží jednosti), či dnes spíše salafjún (salafité). Myšlenky hnutí se staly státní ideologií Saudské Arábie, ale i mnoha radikálních a teroristických skupin.

39 Rol' tradicionnyh religij v protivodejstvii ekstremizm i terrorizmu : sb. metod. materialov. Almaty: Institut filosofii i politologii KH MOH PK, 2011, s. 24.

40 Agentstvo po delam religii RK: kto takie salafity i kak s nimi borot'sja?. In: *Zakon.kz* (23.09.2013) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: http://www.zakon.kz/top_news/4577601-agentstvo-po-delam-religii-rk-kto-takie.html.

V průběhu výuky kazachstánští studenti nevyhnutelně vstřebali náboženské postoje a hodnot některých směrů islámu, které jsou v Kazachstánu cizorodé. Často se také dostali pod vliv radikálních organizací, což se stává i na takových vzdělávacích institucích jako je káhirská univerzita Al-Azhar.

Na začátku 90. let spolu s investicemi Saúdské Arábie, Kuvajtu, Turecka a Kataru se do země dostala první vlna zahraničních misionářů zastupujících náboženské radikální struktury – „Hizb-ut-Tahrir al-Islami“ (zakázána v Rusku) a „Tablighi džamaat“. V Kazachstánu se objevil velký počet zahraničních islámských kazatelů, z nichž část propagovala myšlenky radikálního islámu.

Poté následovalo vytvoření organizační infrastruktury, jakési "pobočky" mezinárodních a regionálních extremistických a teroristických organizací (Hizb-ut-Tahrir al-Islami, Islámské hnutí Uzbekistánu, atd.). Tomu také přispěla geografická blízkost Kazachstánu se státy, kde mají silnou pozici islámská radikální hnutí – Afghánistán, Pákistán, Uzbekistán a další.⁴¹

Pronikání islamistů ze zahraničí do Kazachstánu usnadňovala snadná průchodnost státní hranice a neschopnost tajných služeb. V druhé polovině 90. let 20. století se do Kazachstánu vraceli občané, kteří opouštěli dříve zemi, aby mohli získat náboženské vzdělání v zahraničí. Až později byl v Kazachstánu přijat zákon o tom, že náboženské vzdělání je povoleno přijímat pouze v Turecku, Egyptě, Malajsii a Rusku. V době vydání zákona již v zemi působilo mnoho nositelů radikálních myšlenek, kteří pracovali s místní mládeží.

Od konce roku 1999 kazachstánské úřady zahájily trestní stíhání členů salafistických skupin. V roce 2013 Výbor pro národní bezpečnost (aby KNB) oznámil, že v Kazachstánu působí 24 „radikálních salafistických“ seskupení s 495 členy. V roce 2016 pak podle odhadů žilo na 15 tisíc přívrženců salafismu⁴².

Šíření salafismu probíhá díky zapojení mladých Kazachstánců ve studijních

41 Dujsenbi, M. B. Náboženská situace v dnešním Kazachstánu [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: rusnauka.com/9_NND_2013/Istoria/2_132442.doc.htm.

42 Taškinbajev, R. 15 tisíc kazachstánců javlajutca ubeždennymi storonnikami idej salafizma – Komitet po delam religii. In: *TengriNews.kz* (10.06.2016) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/15-tyisyach-kazahstantsev-yavlyayutsya-ubejdennyimi-296282/.

programech v islámských centrech a univerzitách v zahraničí a vydáváním a šířením náboženské literatury v kazaštině a ruštině.

S růstem počtu přívrženců islámského extremismu dochází v Kazachstánu k přesunu boje od úrovně nábožensko-ideologických konfrontací se sekulárním státem k otevřenému ozbrojenému boji.

Na začátku roku 2004 bylo oznámeno, že se speciálními službami Kazachstánu podařilo eliminovat z kazašského území teroristickou skupinu „Žamaat mudžahedínů Střední Asie“, která byla jedním z článků „Al-Káidy“.

V roce 2006 byl zveřejněn seznam zahraničních teroristických a extremistických organizací, jejichž činnost je zakázána soudními orgány na území Kazachstánu. Mezi nimi zauímají hlavní místo Hizb-ut-Tahrir al-Islami, Islámské hnutí Východního Turkestánu, Islámské hnutí Uzbekistánu, Džama‘at mudžahidín Střední Asie a celá řada dalších.

Konečně, v říjnu 2011 byl přijat zákon „O náboženské činnosti a náboženských sdruženích“, který zakázal nezaregistrovanou náboženskou činnost a předpokládá registraci náboženských organizací.

Na vznik podzemních ozbrojených teroristických skupin a prudké oživení jejich činnosti hlasitě upozornila série teroristických útoků v letech 2011-2012. Jen od května 2011 do podzimu 2012 bylo spácháno 14 teroristických útoků, které měly na svědomí životy 70 osob (šest civilistů, 13 příslušníků bezpečnostních jednotek a 51 teroristů). Na přípravě těchto akcí se podílely a poprvé se v jejich průběhu objevily nové ryze kazašské islámské extremistické skupiny jako „Vojáci Chalífátu“, „Ochránci náboženství“, atd.⁴³

5. června 2016 skupina následovníků pro Kazachstán netradičního náboženského proudu salafismu provedla ve městě Aktobe ozbrojené útoky na obchody se zbraněmi a vojenskou základnu Národní gardy, při němž zahynulo sedm lidí. V zemi byla po útoku zavedena žlutá (střední) úroveň hrozby terorismu.

26. června 2016 bylo v Karagandinské oblasti Kazachstánu zadrženo šest radikálních islamistů, kteří patřili k náboženskému proudu salafismu, z nichž se při zadržení jeden odpálil.

V městě Karaganda byla bezpečnostními složkami zastavena činnost

43 Kosičenko, A. G. Religija: suščnost' i aktual'nye problémy. Almaty: IFPR KN MON RK, 2012., s. 119.

kazachstánské struktury radikálního islámského sdružení „Hizb-ut-Tahrir“. Našli podzemní tiskárny, kde byly tištěny letáky, časopisy a knihy náboženského extremistického obsahu.

18. července proběhl teroristický útok na policejní stanici v Almaty, při kterém zemřelo šest lidí. Útočníci jsou podezřelí z napojení na salafistické skupiny. V Almaty byla vyhlášena červená (vysoká) úroveň hrozby terorismu.

„Extremismus a náboženský radikalismus přišli do země s vážnými a trvalými záměry. Teď se s tím musíme naučit žít a účinně tomu bránit“, napsal Dosym Satpajev, známý kazachstánský politolog, kandidát politických věd, ředitel výzkumné organizace „Skupina hodnocení rizik“⁴⁴.

Ředitel Kazachstánskému ústavu strategických studií při prezidentu Republiky Kazachstán Jerlan Karin zmiňuje v článku „Co se stalo v Aktobe a Almaty? Specifika radikalismu v Kazachstánu“: „Za útoky v Aktobe a Almaty nestojí žádné konkrétní organizace nebo sdružení ... v Kazachstánu máme co do činění s rozštěpenými buňkami radikálů. V Kazachstánu ve větší míře radikální buňky představují směs zločineckých skupin a náboženských komunit.“⁴⁵

Většina zadržených a odsouzených za extremismus a terorismus v Kazachstánu jsou nezaměstnaní mladí lidé do 29 let. Druhou skupinou jsou pak propuštění vězni, neboť kazašské věznice se proměnily v ideologické školy pro náboženské radikály.

3.2 Cesty řešení situace v náboženské sféře

Posledních několik let v zemi probíhá rozsáhlá práce na prevenci náboženského extremismu mezi mladými lidmi ve věku od 16 do 29 let, kteří jsou jednou z hlavních „rizikových skupin“ podléhajících radikalizaci a páčání násilných činů vyvěrajících z

44 Dosym Satpajev i Erlan Karin vyskazalis‘ o sluchivshemsya v Aktobe. In: *Forbes.kz* (6.6.2016) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: https://forbes.kz/process/expertise/dosyim_satpajev_i_erlan_karin_vyiskazalis_o_sluchivshemsya_v_aktobe

45 Karin, E. Čto proizošlo v Aktobe i Almaty? Specifika radikalizma v Kazachstane. In: *Central Asian Analytical Network* (25.6.2016) [online]. [cit. 2016-10-10]. Dostupné z: <http://caanetwork.org/archives/7386>.

náboženského extremismu.

V rámci Státního programu proti náboženskému extremismu a terorismu, který probíhá v letech 2013-2017, je kladen zvláštní důraz na informační a osvětovou práci u této kategorie občanů. Do roku 2017 plánuje program poskytnout 100 % pokrytí středních, středních speciálních a vysokých škol ve výuce kritického vnímání získaných informací na náboženská témata.⁴⁶

Podle rozpočtu Státního programu proti náboženskému extremismu a terorismu v letech 2013-2017 bylo na preventivní opatření vyčleněno téměř 38 miliard tenge (Příloha 2)

Prvním nástrojem je prevence vedená zajištěním volnočasových aktivit a zaměstnanosti. 95 % finančních prostředků (36 miliard tenge) je vyhrazeno na prevenci trestných činů. Další prostředky pak byly vynakládány na řešení infrastrukturních problémů, jako je oživení veřejného života v obcích a malých městech, což zahrnuje otevírání a provoz kin, knihoven, sportovních klubů, a také na zajištění možnosti přístupu obyvatelstva, zejména mládeže, ke kulturnímu vyžití a volnočasovým aktivitám bez poplatku.⁴⁷ Kromě toho se předpokládá rozvoj dětských a mládežnických vlasteneckých hnutí.

Druhým klíčovým nástrojem v rámci prevence extremismu a terorismu je práce s médii. K tomuto účelu je vyhrazeno 1,4 miliard tenge.

Zahrnuje monitoring médií a především pak pronikání nebezpečné radikální ideologie, dále pak samotnou tvorbu multimedialních produktů (filmů, televizních pořadů, talk show) a boj proti náboženskému extremismu na internetu a vlastní edice náboženské literatury.

Třetí nástrojem, kterým se provádí prevence extremismu a terorismu v Kazachstánu, je zavedení nových forem a metod.

Tento směr je spojen s činností tzv. Informačně-propagandistických skupin (ИПГ-

46 O Gosudarstvennom programme po protivodejstviju religioznomu ekstremizmu i terrorizmu v Respublike Kazachstan na 2013 – 2017. In: *Adilet.zan.kz* [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: Kód přístupu: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1300000648>.

47 Ob utverždenii Plana meroprijatij po realizacii Gosudarstvennoj programmy po protivodejstviju religioznomu ekstremizmu i terrorizmu v Respublike Kazachstan na 2013 – 2017 gody”. In: *Adilet.zan.kz* [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300001141>.

IPG). Tyto skupiny vznikají na místech z řad představitelů náboženských proudů a veřejných činitelů, kteří komunikují s obyvatelstvem a probírají s nimi náboženskou tematiku.

Jsou organizovány mezinárodní a státní vědecko-praktické konference a rovněž „horká linka“ pro poradenství obyvatelstva.

Z hlediska financí vynaložených na vedení těchto programů se jedná o velmi malou položku ze státního rozpočtu, a to přestože je v něm zapojen velký počet zaměstnanců. Podle nejnovějších údajů, prací ИПГ-IPG v posledních letech to se týkalo více než 200 tisíc občanů.⁴⁸

Čtvrtý nástroj prevence náboženského extremismu je činný v oblasti vzdělávání. Zahrnuje vykonávání činností pro rozvoj vojensko-vlastenecké výchovy, metodickou podporu pro dětské a mládežnické organizace, rovněž pak přípravu a realizaci sociálních projektů.

Naše analýza ukazuje, že práce pro prevenci náboženského extremismu a terorismu probíhá v mnoha oblastech a jsou v ní zapojeny složky státních sociálních služeb a různé spolky podporované státem.

Přijímají se opatření hospodářského, právního a ideologického charakteru. Ale efekt z nich bude nízký. Je potřeba kvalitní přehodnocení hrozby zesílení náboženského extremismu. Prioritními směry práce veřejných orgánů pro kontrolu a regulaci situace v náboženské sféře jsou následující:

- tvorba komplexní vládní strategie, s ohledem na sociálně-ekonomické podmínky, kulturní složky. Důležitým nástrojem je při tom přímá komunikace s mladými lidmi prostřednictvím vzdělávacích procesů a dobře vedené mládežnické politiky;

- vznik a používání nových účinných nástrojů práce: příprava autoritativních náboženských vůdců z řad Kazachstánců a posílení kontroly nad doménou náboženského vzdělávání;

- snížení prestižnosti zahraničních náboženských vzdělávacích center a struktur (arabských, tureckých atd.), které mají vliv prostřednictvím masové kultury a médií;

48 Sapabekuly, Ž. A. Sootnošenie svetskoj i religioznoj kul'tury v Respublike Kazachstan: tradicija i sovremennost'. In: Molodoj učenyj. – 2015. No. 1.1. s. 118-120 [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: moluch.ru/archive/81/14817/.

- vývoj náboženského vzdělávání a vzdělávání pod kontrolou státu prostřednictvím Ministerstva školství a Ministerstva pro záležitosti náboženství a občanské společnosti;

- intelektuální odpor vůči náboženskému extremismu úsilím vědců humanitní a náboženské sféry vědy, veřejně srozumitelný výklad a diskuse o náboženských otázkách, propagování umírněného náboženského přístupu místo zákazů a omezení.

Islámským ideologiím, jako systému politických názorů, je vlastní nejen radikalismus, ale přímo protichůdné principy a hodnoty: důvěra v osud a Boží prozřetelnost, pokora před Alláhem, umírněnost, snaha ke kompromisům, věrnost autoritám, tolerance a stabilita. V boji proti radikálnímu islamismu je třeba se opírat o tyto principy.⁴⁹

Role náboženského faktoru v moderním světě se zvyšuje. Násobí se úsilí o využití náboženství v jeho zpolitizovaných agresivních formách. Náboženství (nebo spíše, jeho zkreslený obraz) je vhodnou formou realizace agresivních plánů na geopolitiku. Náboženské hodnoty hluboko vstupují do vědomí lidí a řídí jejich chování. Proto by mělo Ministerstvo zahraničních věcí Republiky Kazachstán pečlivě studovat nové tendence vývoje mezinárodních vztahů souvisejících s růstem náboženského faktoru v politice.

Pokud světové náboženství působí „přes hranice“, je třeba detailně a důkladně prozkoumat vliv cizích náboženských center na věřící v Kazachstánu. Tento úkol musí být vyřešen komplexním úsilím řady institucí Republiky Kazachstán.

Měla by být věnována pozornost procesům islamizace kazachstánské společnosti. Ale je třeba podotknout, že neprobíhá islamizace státních struktur, což souvisí se sekulárním charakterem Kazachstánu a se zdravou opatrností Kazachstánců v těchto otázkách. Stát zůstává garantem zachování sekulárního charakteru země, což zajišťuje jeho stabilitu.

49 XII vekov razvitija islamskoj nauki i kultury v Kazachstane, s. 98.

Závěr

Bakalářská práce se zabývá náboženskou situací v Kazachstánu, která je jedním z nejdynamičtějších jevů společenské proměny postsovětského a současného Kazachstánu. Neboť stále narůstá počet obyvatel hlásících se k jednotlivým církvím a prohlubuje se i jejich zájem v otázkách náboženství.

První kapitola práce se zabývá duchovními dějinami Velké Stepí, kterou obývali především kočovníci. První náboženství, které lze komplexněji na území Kazachstánu dokumentovat, je tengrismus (uctívání Nebe), který se postupně rozvíjel a dají se v něm rozpoznat základy šamanismu (uctívání duchů). Další proud, který vstoupil do dějin Velké Stepí, byl zoroastrismus (uctívání ohně), který se začal šířit již v 1. století př.n.l., kdy území ovládali Sakkové a zažil svou renesanci během 7.-8. století n.l. Zároveň je třeba říci, že kazašští kočovníci vždy žili v harmonii s okolním prostředím a přírodou, a dodnes tomu tak je.

Z velkých náboženských proudů, které Kazachy ovlivnili, byl na prvním místě zoroastrismus. Duchovní představy zoroastrismu se staly ideologickým a morálním základem kazašského národa. Optimismus a láska ke svobodě, kterou lze pozorovat u kazašského lidu, vycházejí ze zoroastrismu.

V 6. století pak přichází na území současného Kazachstánu buddhismus, který se o vliv začíná ve stejné době s křesťanstvím. Křesťanství získalo uznání u kazašských chánů a široce se rozšířilo v 7. - 8. století. Počínaje 9. stoletím příchod islámu výrazně oslabil pozice křesťanství. Nicméně křesťanství v podobě nestoriánství existovalo v Kazachstánu až do 15. století. Druhá epocha velké christianizace je spojena s masovou migrací Rusů do Kazachstánu v 19. století.

Přijetí islámu je bráno jako zlomová událost. Islamizace, která trvala až do 12. století, umožnila vyřešit řadu problémů: odstranit rozrůzněnost náboženství mezi obyvateli, rozvoj kultury (především písemné), a také vedení politiky jednotného školství a vzdělávání.

Dnes je Kazachstán ukázkovým příkladem země mnohonárodnostního a mezináboženského porozumění. V Kazachstánu je zaručena svoboda náboženského vyznání a ustavena odluka náboženství od státu.

Nyní působí v Kazachstánu 3088 náboženských sdružení, zastupujících 17 vyznání. Podle sčítání lidu v roce 2009, 70,19 % obyvatel jsou muslimové a 26,17 % křesťané. Dvě největší národnostní skupiny se ve většině dají vymezit svým vyznáním: Kazaši jsou považováni za muslimy a Rusové za pravoslavné křesťany. V Kazachstánu existují i jiné náboženské menšiny: katolíci, židé, buddhisté, atd. Většina obyvatel země sama sebe označuje za věřící (86,4 %) a nábožensky tolerantní (71,7 %).

Existuje několik hlavních trendů ve vztahu k náboženství. Nejvýznamnější z nich je patrná islamizace společnosti. Kompenzací tomuto jevu působí udržitelné zachování sekulárního charakteru Kazachstánu.

Řada nedávných událostí v Kazachstánu, které nastaly v roce 2016, výrazně oživily problém náboženské destabilizace společnosti. Ještě v 90. letech byly v Kazachstánu položeny základy radikálního islamismu, jehož projevy jsou aktuální zejména v posledních několika letech. Na to má vliv i působení velkého počtu radikálních islámských kazatelů v zemi a výuka mládeže na zahraničních islámských vzdělávacích institucích.

S růstem počtu přívrženců islámského extremismu v Kazachstánu se jejich nábožensko-ideologická konfrontace se sekulárním státem přesunula do formy ozbrojeného boje. Jen od května 2011 do podzimu 2012 bylo spácháno 14 teroristických útoků, které měli na svědomí životy 70 osob. Dva teroristické útoky v červnu a červenci 2016 vedly k vyhlášení červené úrovně teroristické hrozby teroristické.

Posledních několik let v zemi probíhá rozsáhlá kampaň pro prevenci náboženského extremismu mezi mladými lidmi ve věku od 16 do 29 let, která je jednou z hlavních „rizikových skupin“ z hlediska páchání násilných činů vyvěrajících z náboženského extremismu.

V rámci Státního programu proti náboženskému extremismu a terorismu v letech 2013-2017 bylo na preventivní opatření vyčleněno téměř 38 miliard tenge. Přijímají se opatření hospodářského, právního a ideologického charakteru. Kromě toho je nutné kvalitní přehodnocení hrozby zesílení náboženského extremismu a intelektuální odpor islámskému extremismu.

Seznam použité literatury

Prameny

1. Konstitucija Respubliki Kazachstan (prijata na referendumu 30 avgusta 1995 goda; vstúpila v silu 5 senjabrja 1995 goda; vneseny izmenenija i dopolnenija 7 oktjabrja 1998 goda, 21 maja 2007 goda, 2 fevralja 2011 goda) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://www.constitution.kz/>.
2. O Gosudarstvennom programme po protivodejstvuju religioznomu ekstremizmu i terrorizmu v Respublike Kazachstan na 2013 – 2017. In: *Adilet.zan.kz* [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: Kód přístupu: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1300000648>.
3. Zakon Respubliki Kazachstan ot 11 oktjabrja 2011 goda No. 483-IV „O religioznom dejatel'nosti i religioznych ob'edinennijach“. [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=31067690.

Sekundární literatura

4. Asan, A. T., A. S. Balapanova a T. A. Kozyrev. Religija i gosudarstvennaja politika Kazachstana. Almaty: Qazaq universiteti, 2012. 241 s. ISBN 978-601-247-761-0.
5. Bojs, M. Zoroastrijcy: verovanija a obyčaji. (per. s angl. I. M. Steblin-Kamenskogo). Sankt-Peterburg: Centr „Peterburg. Vostokovedenie“, 1994. 278 s. ISBN 5-85803-009-2.
6. Burova, E. E. Aktual'nie problémy razvitija religioznoj situacii v Respublike Kazachstan. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013. 137 s. ISBN 978-7082-78-9.
7. Burova, E. E. Trendy novoj religioznosti v sovremennom Kazachstane : (opyt sociogumanitarnogo izmerenija). Almaty: IFPR KN MON RK, 2014. 178 s. ISBN 978-601-304-038-7.
8. Derbisali, A. Islam – religija mira i sozidanija: Teologičesko-religiovedčeskije, istoriko-filologičeskije issledovanija, stat'i i razmyšlenija, doklady i

interv'ju. Astana: AST Poligraf, 2011. 513 s. ISBN 978-601-290-020-0.

9. Džalilov, Z. G. Islam I občestvo v sovremennom Kazachstane. Almaty: DAJK-PRESS, 2006. 204 s. ISBN 9965-699-48-8.

10. Gumilev, L. N. Drevnie Tjurki. Moskva: AST, 2004. 576 s. ISBN: 5-17-024793-1.

11. Jaspers, K. Smysl i naznačenie istorii. (per. s nemeckogo M. I. Levinoj). Moskva: Respublika, 1994. 528 s. ISBN 5-250-02454-8.

12. Kosičenko, A. G. Religija : suščnost' i aktual'nye problémy. Almaty: IFPR KN MON RK, 2012. 220 s. ISBN 978-601-7082-67-3.

13. Melton J. G. Kazakhstan. In: *Religions of the World: a Comprehensive Encyclopedia of Beliefs and Practices*. Santa Barbara, California: ABC CLIO, 2010.s. 1620-1624. ISBN 978-1-59884-203-6.

14. Nazarbajev, N. A. Kritičeskoe desjatiletie. Almaty: Atamūra, 2003. 240 s. ISBN 9965-05-683-8.

15. Orynbekov, M. S. Predfilosofija protokazachov. Almaty: Ölke 1994. 208 s. ISBN: 5-7667-3017-9.

16. Orynbekov, M. S. Verovanija drevnego Kazachstana. Almaty: Kazachstan Damu Instituty, 1997. 152 s. ISBN 5-7667-2084-X.

17. Orynbekov, M. S, Genezis religioznosti v Kazachstane. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013. 204 s. ISBN 978-601-7082-86- 4.

18. Religioznye ob'edinenija v Kazachstane (informacionnij spravočnik). Astana: NIAC ADR RK, 2013. – 111 s. – ISBN 978-601-7028-53-4.

19. Sarianidi, V. I. Zadolgo do Zaratuštry: archeologičeskiie dokazatel'stva protozoroastrizma v Baktrii i Margiane. Moskva: Saryj sad, 2010. 167 s. ISBN 5-89930-133-3.

20. Sultangalijeva, A. K. Religioznaja identičnos' i nacional'naja integracija v Kazachstane. In: *Nacional'naja konsolidatcija Kazachstana: problemy i perspektivy: sbornik materialov kruglogo stola, (g. Almaty, 28 marta 2013 g.)*. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013. s. 33-40. ISBN 978-601-7082-82-6.

21. Valichanov, Č. Č. Sobranie sočinenij. Almaty: Alatau, 2010. 431 s. ISBN 9965-807-44-2.

Příručky, sborníky a encyklopedie

22. Rol' tradicionnyh religij v protivodejstvii ekstremizm i terrorizmu: sb. metod. materialov. Almaty: Institut filosofii i politologii KH MOH PK, 2011. 150 s. ISBN 978-601-7082-53-6
23. Šaukenova, Z. K. (red.). Vlijanie religii na sovremennyj mir: materialy meždunarodnoj naučno-praktičeskoj konferencii. Almaty: IFPR KN MON RK, 2013. 406 s. ISBN 978-601-7082-80-2.
24. Ivanov, V. A. Religii v Kazachstane: spravočnik. 2. izd. pererabot. i dop. Almaty: Arkaim, 2003. 238 s. ISBN 9965-603-24-3.
25. Religioznye ob'edinenija v Kazachstane: spravočnik. Astana: MCKR KDR MKS RK, 2015. 42 s. ISBN 978-601-7812-06-5.
26. Menjajuščajasja molodež' v menjajuščemsja mire: vzgljad iznutri (Sbornik naučnych trudov Meždunarodnogo molodežnogo naučno-praktičeskogo foruma, Kokšetau, 28-29 marta 2013 g.). Kokšetau: KUAM, 2013. 256 s. ISBN 978-601-231-391-8.
27. Aktaulova, B. Ž., Mustafjeva, A. A. a B. D. Ašinova. Analitičeskij otčet na temu: «Religioznaja situacija v Kazachstane i processy aktivizacii religioznogo sozannija molodeži». Almaty, 2014. 58 s. ISBN 978-601-7508-82-1.
28. Religions of the World: A Comprehensive Encyclopedia of Beliefs and Practices. Santa Barbara, California: ABC CLIO, 2010.s. 1620-1624. ISBN 978-1-59884-203-6.
29. XII vekov razvitija islamskoj nauki i kultury v Kazachstane. Almaty: IV KN MON RK, 2014. 283 s. ISBN 978-601-7529-03-1.

Elektronické zdroje

30. Agentstvo po delam religii RK: kto takie salafity i kak s nimi borot'sja?. In: *Zakon.kz* (23.09.2013) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z:

http://www.zakon.kz/top_news/4577601-agentstvo-po-delam-religii-rk-kto-takie.html.

31. Dujsenbi, M. B. Náboženská situace v dnešním Kazachstánu [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: rusnauka.com/9_NND_2013/Istoria/2_132442.doc.htm.

32. Dosym Satpaev i Erlan Karin vyskazalis‘ o slučivšemsja v Aktobe. In: *Forbes.kz* (6.6.2016) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: https://forbes.kz/process/expertise/dosyim_satpaev_i_erlan_karin_vyiskazalis_o_sluchivs_hemsysya_v_aktobe.

33. Sapabekuly, Ž. A. Sootnošenie svetskoj i religioznoj kul’туры v Respublike Kazachstan: tradicija i sovremennost’. In: *Molodoj učenyj*. – 2015. No. 1.1. s. 118-120 [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: moluch.ru/archive/81/14817/.

34. Výsledky Národního sčítání lidu Republiky Kazachstán 2009: analytická zpráva Agentury Republiky Kazachstán pro statistiku [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: www.stat.gov.kz/getImg?id=WC1620003264.

35. Karin, E. Čto proizošlo v Aktobe i Almaty? Specifika radikalizma v Kazachstane. In: *Central Asian Analytical Network* (25.6.2016) [online]. [cit. 2016-10-10]. Dostupné z: <http://caa-network.org/archives/7386>.

36. Ob utverždenii Plana meroprijatij po realizacii Gosudarstvennoj programmy po protivodejstviju religioznomu ekstremizmu i terrorizmu v Respublike Kazachstán na 2013 – 2017 gody”. In: *Adilet.zan.kz* [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300001141>.

37. Telebajev, G. T. Otnošenie k religii sovremennoj kazachstnskoj molodeži: nekotorye osobennosti. In: *Informacionno-Analitičeskij Centr* [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://ia-centr.ru/expert/2895/>.

38. Taškinbajev, R. 15 tysjač kazachstancev javlajutcja ubeždennymi storonnikami idej salafizma – Komitet po delam religii. In: *TengriNews.kz* (10.06.2016) [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/15-tyisyach-kazahstantsev-yavlyayutsya-ubejdennyimi-296282/.

Přílohy

Příloha 1

Tabulka 1.1.

Obyvatelstvo oblastí Kazachstánu podle vyznání víry (v %), výzkum z roku 2009.

Oblast	Veškeré obyvatelstvo						
	Islám	Křesťanství	Judaismus	Buddhismus	Jiné	Nevěřící	Neuvedli
Kazachstán	70,2	26,2	0,0	0,1	0,2	28	0,5
Akmolská	50,0	44,3	0,0	0,0	0,7	4,4	0,6
Akt'ubinská	79,5	17,2	0,0	0,0	0,1	2,5	0,6
Almatinská	80,7	17,4	0,0	0,2	0,1	1,4	0,3
Atyrauská	91,8	7,1	0,0	0,2	0,1	0,6	0,3
Západokazašská	71,9	24,7	0,1	0,0	0,0	2,8	0,4
Žambylská	85,5	13,5	0,0	0,2	0,1	0,7	0,2
Karagandská	48,4	44,8	0,0	0,1	0,6	5,1	1,0
Kostanajská	38,9	53,4	0,0	0,1	0,1	6,8	0,7
Kyzylordská	96,1	2,8	0,0	0,2	0,0	0,8	0,1
Mangystauská	89,7	9,1	0,1	0,1	0,1	0,7	0,2
Jihokazašská	93,4	6,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1
Pavlodarská	49,7	45,4	0,0	0,0	0,2	4,0	0,6
Severokazašská	35,3	58,9	0,0	0,0	0,3	4,8	0,7
Východokazašska	56,4	37,2	0,0	0,0	0,1	5,9	0,4
Astana	72,6	23,3	0,0	0,1	0,5	2,7	0,9
Almaty	61,2	33,5	0,1	0,2	0,2	3,8	0,2

Poznámka: sestavené autorem na základě údajů analytické zprávy Agentury Republiky Kazachstán pro statistiku „Výsledky Národního sčítání lidu Republiky Kazachstán 2009“ [Elektronické zdroje] / Režim přístupu: www.stat.gov.kz/getImg?id=WC1620003264.

Как расходуются деньги на профилактику религиозного экстремизма и терроризма в Казахстане? (2013-2017)

Всего выделено на профилактику в рамках госпрограммы:

37,9 млрд. тенге

1. Профилактика путем внедрения новых форм и методов - 182 млн.тенге

- а) Проведение международных научно-практических конференций **100 млн**
- б) Деятельность "Горячей линии" для консультаций населения **60 млн**
- в) Проведение республиканских конференций **21 млн**

3. Профилактика путем обеспечения досуга и занятости населения - 36 млрд.тенге

- а) Обеспечение населения доступом к объектам досуга и к спортивной инфраструктуре на безвозмездной основе **21 млрд**
- б) Возрождение в малых городах и селах кинотеатров, библиотек, сельских клубов, домов культур, спортивных секций **12 млрд**
- в) Организация выездов учащихся в период учебных каникул по местам, имеющим культурно-историческую ценность **2 млрд**
- г) Организация детских, юношеских и молодежных патриотических движений **823 млн**

2. Профилактика через СМИ и выпуск информационных материалов - 1,4 млрд.тенге

- а) Размещение в СМИ материалов об итогах работы госорганов **512 млн**
- б) Мониторинг СМИ **470 млн**
- в) Размещение наружной информации (билборды) **205 млн**
- г) Издание религиозной литературы **60 млн**
- д) Госзаказ на публикации в интернете **51 млн**
- е) Выпуск цикла телепередач, ток-шоу и социальной рекламы **40 млн**
- ж) Круглые столы, социисследования, аналитика **40 млн**
- з) Иные расходы **44 млн**

4. Профилактика в сфере образования - 182 млн.тенге

- а) Проведение мероприятий по развитию военно- патриотического воспитания **102 млн**
- б) Методическая поддержка детско-юношеских и молодежных организаций **55 млн**
- в) Подготовка и реализация социального проекта **25 млн**

95% - средств (36 млрд.тенге), выделенных на профилактику экстремизма, тратятся на обеспечение населения доступом к объектам спорта, культуры и досуга

0,2% - доля расходов (78 млн.тенге) на производство передач и фильмов, а также на контрпропаганду в интернете

Serik Beissembayev

Poznámka: Obrázek a statistiky pochází z: „Plánu akcí pro prevenci náboženského extremismu a terorismu v Kazachstánu, 2013-2017“ [Elektronické zdroje] / Režim přístupu: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300001141>.

<p>Как расходуются деньги на профилактику религиозного экстремизма и терроризма в Казахстане? (2013-2017)</p> <p>Jak jsou vydávány peníze na prevenci náboženského extremismu a terorismu v Kazachstánu? (2013-2017)</p> <p>Всего выделено в рамках госпрограммы: 37, млрд. Тенге</p> <p>Celkem je v rámci státního programu přiděleno: 37 miliard tenge</p>	
<p>1. Профилактика путем внедрения новых форм и методов – 182 млн. тенге</p> <p>Prevence prostřednictvím zavádění nových forem a metod – 182 milionů tenge</p> <p>a) Проведение международных научно-практических конференций – 100 млн. тенге</p> <p>Uskutečnění mezinárodních vědecko-praktických konferencí – 100 milionů tenge</p> <p>b) Деятельность «горячей линии» для консультации населения – 60 млн.</p> <p>Činnost "horké linky" pro poradenství obyvatelstva – 60 milionů tenge</p> <p>c) Проведение республиканских конференций – 21 млн.</p> <p>Uskutečnění republikánských konferencí – 21 milionů tenge</p> <p>3. Профилактика путем обеспечения досуга и занятости населения – 36 млрд. тенге</p> <p>Prevence prostřednictvím zabezpečení trávení volného času a zaměstnanosti – 36 miliard tenge</p> <p>a) Обеспечение населения доступом к объектам досуга и спортивной инфраструктуре на безвозмездной основе – 41 млрд. тенге</p> <p>Zabezpečení bezplatného přístupu obyvatelstva do volnočasových zařízení a sportovní infrastruktury – 41 miliard tenge</p> <p>b) Возрождение в малых городах и селах кинотеатров, библиотек, сельских клубов, домов культуры, спортивных секций – 12 млрд. тенге</p>	<p>2. Профилактика через СМИ и выпуск информационных материалов – 1,4 млрд. тенге</p> <p>Prevence prostřednictvím médií a vydání informačních materiálů – 1,4 miliardy tenge</p> <p>a) Размещение в СМИ материалов об итогах работы государственных органов – 512 млн. тенге</p> <p>Umístění materiálů o výsledcích práce orgánů státní správy v médiích – 512 milionů tenge</p> <p>b) Мониторинг СМИ – 470 млн. тенге</p> <p>Monitoring médií – 470 milionů tenge</p> <p>c) Размещение наружной информации (билборды) – 205 млн. тенге</p> <p>Umístění vnější propagace (bigboardy) – 205 milionů tenge</p> <p>d) Издание религиозной литературы – 60 млн. тенге</p> <p>Edice náboženské literatury – 60 milionů tenge</p> <p>e) Госзаказ на публикации в интернете – 51 млн. тенге</p> <p>Státní zakázka na publikování na internetu – 51 milionů tenge</p> <p>f) Выпуск цикла телепередач, ток-шоу и социальной рекламы – 40 млн. тенге</p> <p>Vydání cyklu televizních pořadů, talk show a sociální reklamy – 40 milionů tenge</p> <p>g) Круглые столы, соц-исследования, аналитика – 40 млн. тенге</p> <p>Kulaté stoly, sociální výzkumy, analytika – 40</p>

<p>Obnovení a revitalizace kin, knihoven, venkovských klubů, domů kultury a sportovních klubů v malých městech a obcích – 12 miliard tenge</p> <p>c) Организация выездов учащихся в период учебных каникул по местам, имеющим культурно-историческую ценность – 2 млрд. тенге</p> <p>Organizace výjezdů žáků a studentů v období studijních prázdnin do míst, které mají kulturně-historickou hodnotu – 2 miliardy tenge</p> <p>d) Организация детских, юношеских и молодежных патриотических движений – 823 млн. тенге</p> <p>Organizace dětských, mladických a mládežnických vlasteneckých hnutí – 823 milionů tenge</p>	<p>milionů tenge</p> <p>h) Иные расходы – 44 млн. тенге</p> <p> Jiné výdaje – 44 milionů tenge</p> <p>4. Профилактика в сфере образования – 182 млн. тенге</p> <p>Prevence ve sfěře vzdělávání – 182 milionů tenge</p> <p>a) Проведение мероприятий по развитию военно-патриотического воспитания – 102 млн. тенге</p> <p>Uskutečnění činností na rozvoj vojensko-vlastenecké výchovy – 102 milionů tenge</p> <p>b) Методическая поддержка детско-юношеских и молодежных организаций – 55 млн. тенге</p> <p>Metodická podpora dětských a mládežnických organizací – 55 milionů tenge</p> <p>c) Подготовка и реализация социального проекта – 25 млн. тенге</p> <p> Příprava a realizace sociálního projektu – 25 milionů tenge</p>
<p>95 % средств (36 млрд. тенге) выданных на профилактику экстремизма, тратятся на обеспечение населения доступом к объектам спорта, культуры и досуга.</p> <p>95 % finančních prostředků (36 miliard tenge) vydaných na prevenci extremismu jsou vynakládány na poskytování přístupu obyvatelům ke sportovním, kulturním a volnočasovým aktivitám.</p> <p>0,2 % - доля расходов (78 млн. тенге) на производство передач и фильмов, а также на контрпропаганду в интернете.</p> <p>0,2 % - podíl výdajů (78 milionů tenge) na výrobu pořadů a filmů, stejně jako na kontrapropaganda na internetu.</p>	